

KONGELIG RESOLUSJON

Olje- og energidepartementet
Statsråd Tina Bru

Ref.nr.:
Saksnr.: 20/1366-
Dato: 16. april 2021

Foreningen til Bægnavassdragets Regulering - revisjon av konsesjonsvilkår for regulering av Samsjøen og Vestre Bjonevatn i Bægnavassdraget i Søndre Land, Gran og Ringerike kommuner

I Innledning

Etter krav fra Ringerike kommune vedtok NVE i juni 2014 å åpne sak om revisjon av konsesjonsvilkår for regulering av Samsjøen og Vestre Bjonevatn (Bjonevatn) i Bægnavassdraget. Kravet fra kommunen angår i hovedsak å sikre en minimumsvannstand i magasinene i sommersesongen, tiltak for å opprettholde naturlig reproduksjon i stedegne fiskestammer og varsling i forkant av tapping fra magasinene.

Tillatelsen til å regulere Bjonevatn og Samsjøen ble gitt ved kgl. res. av 4. juli 1958 til Foreningen til Bægnavassdragets Regulering (FBR). Tidligere gitte tidsbegrensede konsesjoner kan revideres 50 år etter konsesjonstidspunktet. Ettersom opprinnelig konsesjon til regulering av Samsjøen og Bjonevatn er gitt ved kongelig resolusjon fastsettes også endring av vilkår ved kongelig resolusjon.

FBR utarbeidet revisjonsdokument, som ble sendt på høring i februar 2016. Revisjonsdokumentet har vært på høring og NVE har utarbeidet innstilling. NVE oversendte innstilling til departementet 26. juni 2020. NVE anbefaler ikke at det innføres begrensninger på vannstand eller tapping i Samsjøen eller Bjonevatn. Dette vil med stor sannsynlighet begrense konsesjonærens mulighet til å bruke reguleringen slik tillatelsen forutsetter. NVE anbefaler ikke at varsling ved hard nedtapping settes som et vilkår for konsesjonen, men anbefaler at regulant går i dialog med hytteforeninger og vel for å komme fram til en frivillig, praktisk løsning. NVE har også anbefalt at etablert praksis for slipp av minstevannføring tas inn i manøvreringsreglementet. NVE anbefaler videre at det gis reviderte konsesjonsvilkår for reguleringen av Samsjøen og Vestre Bjonevatn basert på moderne standardvilkår. NVE mener at eventuelle fiskebiologiske undersøkelser og habitatforbedrende tiltak kan pålegges i medhold av naturforvaltningsvilkåret i de nye konsesjonsvilkårene.

Olje- og energidepartementet har sendt NVEs innstilling på høring til berørte kommuner og fylkeskommuner. Departementet tilrår at vilkårene revideres i tråd med NVEs innstilling og at det innføres moderne standardvilkår, som gir miljømyndighetene hjemmel til bl.a. å pålegge habitatforbedrende tiltak. De øvrige tiltakene som er krevet anbefales ikke innført, da fordelene for miljø og allmenne interesser vurderes å være mindre enn ulempene for kraftproduksjon.

Departementet anbefaler at det fastsettes reviderte vilkår og revidert manøvreringsreglement for regulering av Vestre Bjonevatn og Samsjøen, jf. vassdragsreguleringsloven § 8 i tråd med vedlagte forslag.

II NVEs innstilling

NVE har mottatt krav fra Ringerike kommune om revisjon av konsesjonsvilkårene for regulering av Samsjøen og Vestre Bjonevatn i Begnavassdraget. Regulant er Foreningen til Bægnavassdragets Regulering (FBR).

NVE anbefaler at det gis reviderte konsesjonsvilkår for reguleringen av Samsjøen og Vestre Bjonevatn, basert på moderne standardvilkår. NVE mener moderne standardvilkår gir miljøforvaltningen hjemmel til å pålegge konsesjonæren å gjennomføre eventuelle nødvendige tiltak eller undersøkelser. NVE anbefaler ikke at det innføres begrensninger på vannstand eller tapping i Samsjøen eller Bjonevatn, da dette med stor sannsynlighet vil begrense konsesjonærens mulighet til å bruke reguleringen slik tillatelsen forutsetter.

Sammendrag

På basis av krav fra Ringerike kommune vedtok NVE 03.06.2014 å åpne sak om revisjon av konsesjonsvilkår for Samsjøen og Bjonevatn. Kravet fra kommunen angår i hovedsak å sikre en minimumsvannstand i sommersesongen, tiltak for å opprettholde naturlig reproduksjon i stedeagne fiskestammer, og varsling i forkant av tapping av vannet.

Reguleringskonsesjonen ble gitt ved kgl. res. av 04.07.1958. Krav om revisjon ble mottatt 12.06.2009, og revisjonsdokument ble sendt på høring 08.02.2016. NVE avholdt befaringsbesøk 22.06.2017.

I høringsrunden mottok NVE uttalelser fra kommunen, FNF Buskerud, tre vel- og hytteforeninger, og tre privatpersoner. Uttalelsene gjaldt i stor grad de samme kravene som nevnt:

- Sommervannstand i Samsjøen, og ev begrenset nedtapping om våren for å oppnå dette
- Varsling ved hard eller ekstraordinær tapping i Samsjøen, ev begrensninger i tappehastighet
- Begrensninger av nedtapping i Vestre Bjonevatn av hensyn til røye og kreps
- Vilkår og tiltak for å ivareta fisk

NVE anbefaler ikke at det innføres begrensninger på vannstand eller tapping i Samsjøen eller Bjonevatn. Dette vil med stor sannsynlighet begrense konsesjonærens mulighet til å bruke reguleringen slik tillatelsen forutsetter. NVE anbefaler ikke at varsling ved hard nedtapping settes som et vilkår for konsesjonen, men anbefaler at regulant går i dialog med hytteforeninger og vel for å komme fram til en frivillig, praktisk løsning.

NVE anbefaler at det gis reviderte konsesjonsvilkår for reguleringen av Samsjøen og Vestre Bjonevatn basert på moderne standardvilkår. NVE mener at eventuelle fiskebiologiske undersøkelser og habitatforbedrende tiltak kan pålegges i medhold av naturforvaltningsvilkåret i de nye konsesjonsvilkårene.

Sakens bakgrunn

Generelt om revisjon av konsesjonsvilkår

Etter endringen av vassdragsreguleringsloven (vregl.) i 1992, jf. Ot.prp. nr. 50 (1991-92), ble det åpnet for at vilkårene i tidligere gitte tidsubegrensede konsesjoner kunne revideres 50 år etter konsesjonstidspunktet, men senest fra 2022.

Revisjonsadgangen gir primært muligheter til å sette nye vilkår for å rette opp miljøskader som har oppstått som følge av reguleringen, men vilkårene kan også bli modernisert og uaktuelle vilkår kan bli slettet. Rammene for selve konsesjonen, inkludert reguleringshøyden, er fastsatt og kan ikke endres ved vilkårsrevisjon. Det er bare konsesjonsvilkårene som kan tas opp til revisjon. Når vilkårene er revidert, vil det normalt være 30 år til neste revisjonsmulighet.

Krav om revisjon av konsesjonsvilkår

Ringerike kommune fremmet kravet om revisjon av konsesjonsvilkår for Samsjøen i brev av 11.06.2009 (NVE 200903114-1). Revisjonskravet gjelder konsesjon for regulering av Samsjøen og Bjonevatn, som ble gitt ved kgl. res. av 04.07.1958 og omgjort til å gjelde på ubegrenset tid ved kgl. res. 13.06.1996.

Bakgrunnen for revisjonskravet fra kommunen var en henvendelse til kommunen fra representanter for to hytteforeninger ved Samsjøen, som påpekte problemer knyttet til reguleringen og foreslo løsninger.

Henvendelsen resulterte i et møte mellom kommunen, regulanten, hytteforeningene og NVE, og saken ble deretter behandlet politisk i kommunen. Kommunen vedtok å stille seg bak de tre revisjonskravene:

- moderne standardvilkår tilpasset forholdene rundt Samsjøen, med tanke på tiltak for fisk
- innføring av minimumsvannstand i Samsjøen per 1. juli
- innføring av rutiner for varsling av hard eller ekstraordinær tapping

Kravet ble kommentert av konsesjonær Foreningen til Bægnavassdragets Regulering (FBR) i brev av 28.04.2010 (NVE 200903114-3). FBR kommenterte kravene slik:

- minimumsvannstand per 1. juli faller utenfor revisjonsadgangen
- krav om varsling gjelder private interesser
- om revisjonssak åpnes er det kun krav om standardvilkår for naturforvaltning som er aktuelt

Åpning av revisjonssak

Ved NVEs vedtak av 03.06.2014 (NVE 200903114-8) ble det åpnet revisjonssak for reguleringen av Samsjøen og Bjonevatn. NVE kommenterte at de miljømessige virkningene som var tatt opp i kravene påvirker allmenne interesser som ligger innenfor det som kan ivaretas gjennom konsesjonsvilkårene, og behovet for slike vilkår vurderes best gjennom en revisjonsprosess.

Om reguleringen av Samsjøen og Bjonevatn

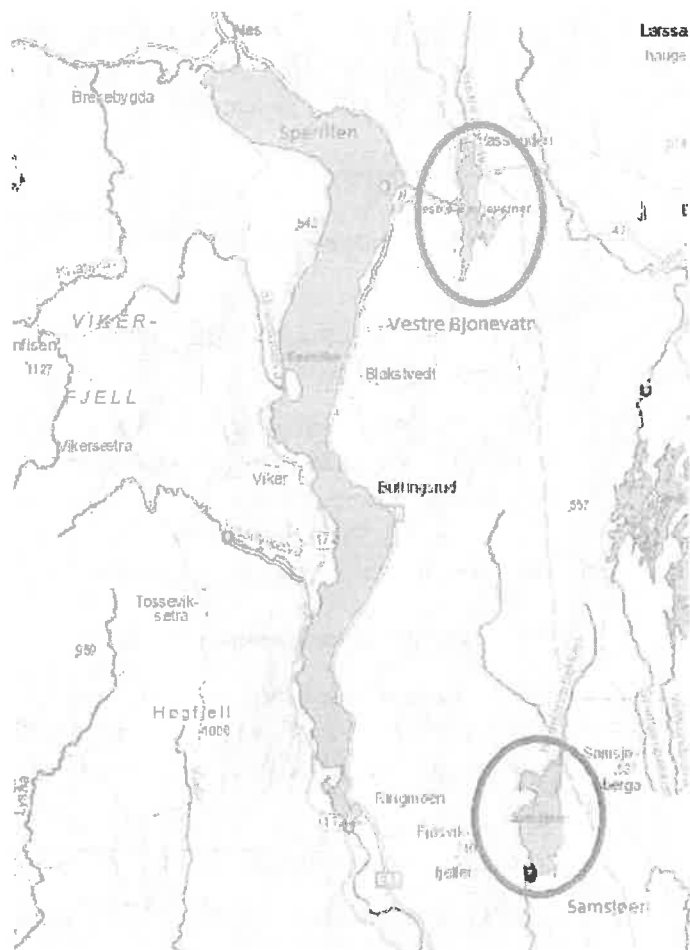
Samsjøen og Bjonevatn er to relativt små vann i Ringerike kommune som drenerer til Begnavassdraget uavhengig av hverandre.

Bjonevatn (eg. Vestre Bjonevatn) drenerer til Sperillen via Bjonelva. Reguleringen utnyttes sammen med regulert vann fra Sperillen i Hensfoss kraftverk, og deretter Begna kraftverk.

Samsjøen drenerer til Begna ca 10 km nedstrøms Sperillen via elva Somma. Reguleringen utnyttes i Begna og deretter Hofsfoss kraftverk.

Sperillen reguleres etter en tillatelse gitt i 1904, etter Vassdragsloven av 1887. Hensfoss, Begna og Hofsfoss kraftverk er konsesjonsfrie kraftverk.

Vannet som magasineres i Samsjøen og Vestre Bjonevatn overføres ikke via tunnel til et kraftverk, men slippes via elvene Somma og Bjonelva til Sperillen.

Figur 1: Sperillen i Begnavassdraget, med Vestre Bjonevatn og Samsjøen markert

Det er ikke pålagt minstevannføring i Bjonelva og Somma nedstrøms demningene utover alminnelig lavvannføring. Vannføringen i elvene over året er totalt sett som før regulering, men forskjøvet i tid etter regulantens behov for driftsvann.

Figur 2, til v.: Vestre Bjonevatn og utløpselva Bjoneelva
Figur 3, til h.: Samsjøen, utløpselva Somma og
kraftverkene nedstrøms

Tabell 1: Nøkkeltall

Bjonevatn reguleringsmagasin		
Magasinareal	km ²	2,2
Reguleringshøyde (HRV / LRV)	m (kote / kote)	2,5 (228,77 / 226,27)
Magasinvolum	mill. m ³	5,21
Reguleringsgrad	%	21
Nedbørsfelt	km ²	54,27
Samsjøen reguleringsmagasin		
Magasinareal	km ²	3,3
Reguleringshøyde (HRV / LRV)	m (kote / kote)	6 (213,07 / 207,07)

Magasinvolum	mill. m ³	17,1
Reguleringsgrad	%	53
Nedbørsfelt	km ²	64,08

Revisjonsdokument

Revisjonsdokumentet fra FBR er datert januar 2016. Vi gjengir her utdrag fra kapitlene 7,8, 10 og 11:

«7 Oversikt over utredninger, skjønn og avbøtende tiltak

7.1 Utredninger

I forbindelse med reguleringen er det foretatt utredninger og undersøkelser, både i tilknytning til erstatningsskjønn og etterundersøkelser. En oversikt er gjengitt i vedlegg 5.1.

7.2 Skjønn og overenskomst

(...)

7.3 Avbøtende tiltak

7.3.1 Innledning

Generelt er det gjennomført følgende avbøtende tiltak:

- Utsetting av fisk*
- Fiskeundersøkelser*
- Forbygninger og flomsikring*
- Veger og bruer*

I det følgende vil de enkelte avbøtende tiltak av betydning for allmennheten og miljøet kommenteres nærmere.

7.3.2 Fisk

Siste fiskeundersøkelser for Samsjøen og Bjonevatn ble utført i 2011 av Fylkesmannen i Oppland, gjennom prosjektet «Bedre bruk av fiskeressursene i regulerte vassdrag i Oppland» (Fagrappport 6-2012). [https://www.fylkesmannen.no/Oppland/Miljo-og-klima/Vann/Fiskeregulerte-vassdrag-ssv/Rapporter-og-armsmeldinger-fra-prosjektet/ Rapporter fra fiskebiologiske undersøkelser følger i vedlegg 5.2 og 5.3.](https://www.fylkesmannen.no/Oppland/Miljo-og-klima/Vann/Fiskeregulerte-vassdrag-ssv/Rapporter-og-armsmeldinger-fra-prosjektet/Rapporter-fra-fiskebiologiske-undersokelser-folger-i-vedlegg-5.2-og-5.3)

Samsjøen

Fiskesamfunnet i Samsjøen består av ørret, røye, sik, abbor og ørekyt. Det skal også være kreps, men det er ikke dokumentert i undersøkelsene. Utsettingspålegget i Samsjøen var først på 7200 en-somrige ørret, effektivt fra 1964. Etter fiskebiologiske undersøkelser ble pålegget endret, i 1987 til 1200, og i 1998 til 1700 to-årige ørret. Endringene til større fisk var begrunnet med konkurransen fra den store abborbestanden.

Fiskeutsettingene ble stilt i bero i 2000, og etter undersøkelser i 2004 og 2005, ble utsettingene sløyfet. Det ble også gjort undersøkelser i tilløpsbekkene Vesle Samsjøelva, Haugerudelva og Hadelandsbekken, og i 2006 ble det lagt ut gytegrus på utvalgte steder i nedre deler av Vesle Samsjøelva og Haugerudelva.

Fra 2001 har grunneieren foretatt et tynningsfiske med storruse, som årlig tar 300-400 kg sik og abbor.

Fra siste prøvofiske i 2011 siteres fra rapportens sammendrag: «Samsjøen har en tynn og småvokst ørrebestand. Tre- og fireårig ørret dominerte i ørret-fangstene ved prøvofisket, og et lite antall eldre fisk gjør det vanskelig å trekke konklusjoner vedrørende ørretens vekstforløp i magasinet. Siken i Samsjøen har en tilfredsstillende størrelse, men kondisjonen er ikke like god. Dette kan tyde på et noe tynt næringsgrunnlag for siken i magasinet. Sammenlignet med forrige undersøkelse i Samsjøen er det en endring i artssammensetningen: relativt til ørretfangsten var sik- og abborfangstene om lag fire ganger så store i 2011 som i 2005. Årsaken til dette er ikke opplagt, muligens kan effekten av storrusefisket som ble startet opp i 2000 være avtagende, noe som kan bidra til å forklare dette.»

Bjonevatn

Fiskesamfunnet i Bjonevatn består av ørret, røye, sik, abbor og ørekyt. Utsettingspålet var først 5000 en-somrige ørret, effektivt fra 1964. Pålegget ble senere endret til 1100 to-årige ørret fra 1992. Det ble også i Bjonevatn gjort fiskebiologiske undersøkelser i 2004 og 2005, samt undersøkelser i tilløpsbakkene Dalvasselva, Øyvasselva og Dalbekken.

Fra siste prøvofiske i 2011 siteres fra rapportens sammendrag: «Ørretbestanden i Vestre Bjonevatn ser ut til å være tynn og av middels størrelse. Som i Samsjøen var ørretfangstene i Vestre Bjonevatn dominert av tre- og fireårig ørret. Siken i Vestre Bjonevatn er, som siken i Samsjøen, av tilfredsstillende størrelse, men med relativt lav kondisjon. Også her kan forklaringen ligge i begrenset næringstilgang. I Vestre Bjonevatn ble det fanget betydelig mer ørret og sik enn ved forrige undersøkelse, mens abborfangstene har holdt seg på et stabilt nivå. Dagens utsettinger står antageligvis for et marginalt bidrag til ørretproduksjonen i magasinet.»

7.3.3 Forbygninger

Somma er preget av mange elveforbygninger, prupp- og skådammer som ble etablert i forbindelse med tømmerfløtingen. Nedre del av Somma meandrerer gjennom et flatt landskap med elve- og marine løsmasseavsetninger. Etter et leirras i 1964 ble det året etter utført en forbygning ved Somdalsgårdene. I 2008 ble det ved brua utført plastring etter at et mindre parti av elvebredden skled ut.

7.3.4 Veger og bruer

Siden reguleringen umuliggjorde fløting fra Samsjøen, ble det i 1960 inngått en overenskomst med grunneierne i Somma elvekasse, som forpliktet reguleringsforeningen til å yte tilskudd på kr 360 000,- til bygging av veger i området, herunder veg langs Breitjern, veg rundt Samsjøen og veg langs Haugerudelva, i alt ca. 17 km.

Da vegene sto ferdig i 1962 ble området ved Samsjøen mer tilgjengelig for allmennheten, og muliggjorde også etter hvert etablering av flere private hytter.

Det er i dag veglaget Samsjøveien som bestyrer vegen til Samsjøen, og det er bom med betalingsautomat ved Lystig.

8. Erfaringer med skader og ulemper ved reguleringen

8.1 Innledning

Konsesjonsmyndighetene og skjønnsretten forutså i stor grad de skadene og ulempene som har reguleringene har medført, og håndterte disse gjennom vilkår og skjønn.

8.2 Fisk

Skader og ulemper for fisk og fiske som reguleringene ville forårsake, ble utredet på konsesjonstidspunktet, blant annet av hensyn til fastsettelse av erstatninger. Det settes ikke lenger ut fisk i Samsjøen, men i Bjonevatn settes årlig ut 1100 to-årige ørret av Begna-stamme. Alle pålegg om etterundersøkelser er fulgt opp.

8.3 Erosjon

Erosjon og påkjenning på elvebredder var sannsynligvis vesentlig større den gang fløtningen pågikk, enn det som har vært tilfelle i ettertid. FBR er som nevnt kjent med ett tilfelle av erosjon av betydning i Somma, det er tilbake i 1964.

8.4 Is

Råker ved tappekanalene i Samsjøen og Bjonevatn merkes rutinemessig. Det unngås å tappe mye vann fra Samsjøen under strenge kuldeperioder, på grunn av faren for sarrdannelse og kjøving i Somma.

8.5 Landskap

Samsjøen har høy reguleringsgrad og relativt stor reguleringshøyde. Følgelig er de mest framtreddende estetiske landskapsmessige ulempene, lange strender når magasinet er nedtappet. Ved henholdsvis HRV og LRV er utgjør Samsjøens vannareal 3,3 km² og 2,5 km².

Dette forholdet var påregnelig og godt kjent på konsesjonstidspunktet, noe som bl.a. framgår av daværende Ådal herredsstyres enstemmige uttalelse i saken 18. desember 1956: "De to (Samsjøen og Bjonevatn) steder som blir berørt har vært utfartssteder for Ådals befolkning i lange tider. En del av de som har hatt særlig interesse har også anskaffet seg hytter der. En må regne med at reguleringen vil kunne forandre den naturskjønnhet som har vært tilstede."

Også i NVEs innstilling til departementet av 22. mai 1958 framgår det klart at: «Utseende, i alle fall rundt Samsjøen, må i enkelte år påregnes å bli skjemma ved nakne strender.»

Skjønnsretten tok også hensyn til forringelse av muligheten for salg eller bortleie av hyttetomter under takseringene av reguleringskadene, hvilket framgår av underskjønnet 28. april 1959. For Bjonevatn som har betydelig mindre reguleringsgrad og reguleringshøyde enn Samsjøen, er de negative virkningene for landskap ikke på langt nær til stede i samme grad.

8.6 Biologisk mangfold – annet miljø

Regulanten har ikke erfart skader eller ulemper knyttet til biologisk mangfold eller miljø, ut over slike som følger for fisk og andre vannlevende organismer.

8.7 Friluftsliv

Områdene ved Samsjøen er populære for ulike fritidsaktiviteter sommerstid. Sykling, bading padling, fiske og camping. Ved nordenden av Samsjøen er en stor langgrunn sandstrand som brukes til badeplass, med lett adkomst fra veien rundt Samsjøen.

Fiskeretten i Samsjøen er privat. Men allmennheten kan utøve stangfiske ved kjøp av fiskekort. Fiskekort kan kjøpes hos bomvokter for Samsjøeieien.

(...)

10. Konesjonærens vurdering av vilkår og en vurdering av inntømme krav

10.1 Vurdering av vilkår

FBR anser generelt at dagens vilkår, manøvreringsreglement, skjønnsforutsetninger og praksis fungerer tilfredsstillende. De ulemper og skadevirkninger som reguleringen har medført for allmenne og private interesser, var grundig belyst og utredet i forbindelse med konsesjonsbehandlingen og erstatningsskjønnene. Reguleringene har etter FBRs oppfatning ikke ført til nye uforutsette miljømessige skadevirkninger for allmenne interesser, som i vesentlig grad ikke er ivaretatt gjennom vilkårene.

10.2 Vurdering av inntømme krav

Utgangspunktet for kravet om revisjon, var en henvendelse til Ringerike kommune den 26. januar 2008 fra to hytteeiere, som på vegne av Langtangen vel og Søndre Samsjøen hyttegrennd, fremmet en anmodning til kommunen om å arbeide for revisjon av konsesjonsvilkårene for Samsjøen.

Kravene, eller ønskene som hytteeierne framsatte i sin henvendelse til kommunen var at standardvilkår for naturforvaltning skulle gjøres ved en revisjon, og videre:

- 1. At Samsjøen er sikret en minimumsvannstand i sommersesongen, for eksempel at vannstanden pr. 23. juni er maksimalt 1 meter under høyeste regulerte vannstand.*
- 2. At konsesjonæren plikter å sørge for at de stedeagne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon ved å iverksette ulike tiltak som er angitt i punkt 8a i standardvilkårene.*
- 3. At det innføres en varslings i forkant av tapping av vannet. Dette kan enkelt gjøres ved et oppslag ved bommen ved innkjøring til Samsjøveien. I tillegg varsles en representant for hytteeierforeningene, som sørger for videre varslings av hytteeiere. Dette bl.a. for å sikre at det kan tas forhåndsregler slik at for eksempel båter ikke blir skadet slik tilfellet var høsten 2007.*

Henvendelsen ble behandlet politisk i Ringerike kommune, og formannskapet fattet i sak 43/09 følgende vedtak:

- Ringerike kommune stiller seg bak et krav om revisjon av konsesjonsvilkårene på Samsjøen.*
- NVE's nye standardvilkår for konsesjon bør legges til grunn ved en revisjon, og disse tilpasses forholdene rundt Samsjøen.*
- Når NVE gjennomfører revisjonen bør det innebære en minimumsvannstand pr.1/7, samt innføres rutiner for varslings av ekstraordinær og/eller hard regulering.*

Vedrørende kulepunkt 2, legger FBR til grunn at standard vilkår for naturforvaltning vil bli innført av hensyn til allmenne interesser.

Vedrørende kulepunkt 3, mener FBR at minimumsvannstand umuliggjør bruk av hele reguleringshøyden, og at varslings omfatter privatrettslige forhold. Begge kravene faller utenfor revisjonsadgangen.

10.2.1 Magasinrestriksjoner og fyllingstidspunkt

Ringierike kommune ber om at revisjonen, når den er gjennomført, innebærer en minimumsvannstand i Samsjøen pr. 1. juli, men tallfester ikke kravet nærmere. Hytteforeningene på sin side foreslår en vannstand HRV÷1 m til 23. juni.

Siden midt på 1970-tallet har FBR mottatt henvendelser eller klager fra noen hytteeiere rundt Samsjøen, om lav vannstand sommerstid. Kravene eller ønskene som har framkommet, har gått ut på at man vil ha sikker fylling av magasinet om sommeren.

I brev av 2. februar 1994 søkte hytteforeningene Nærings- og energidepartementet om at manøvreringsreglementet for Samsjøen skulle bli endret. Reguleringshøyden skulle reduseres fra 6 m til 3 m, tappingen stanses 1. april, og i perioden 1. april til 1. oktober skulle det kun slippes minstevann. Hytteforeningene begrunnet søknaden med hensynet til endret syn på miljøvern og landskap, forringet fiske og vanskeliggjort båtbruk. Det ble også anført at Samsjøen som hytteområde var forringet på grunn av skjemmende strandsoner, slik at sjansene for salg av hytter var blitt redusert.

Utdrag fra svaret fra departementet, som forelå 19. desember 1994 (Vedlegg 4.3):

«Ved vurderingen av den foreliggende sak har departementet sett hen til at hyttebyggingen i stor grad har kommet til etter at vannet ble regulert. Det er etter departementets oppfatning ikke kommet til endringer eller nye momenter som tilsier at allmenne interesser er sterkere skadet enn det som må forventes av en regulering på 6 meter. Det vektlegges at regulanten må kunne nytte reguleringshøyden han etter en omfattende konsesjonsbehandling har fått tillatelse til.»

Etter FBRs oppfatning er ikke situasjonen annerledes i dag enn i 1994. Ulemper som reguleringen har medført for hytteeiendommer, gjelder privatrettslige forhold som det ble erstattet for i overenskomst og skjønn. FBR vil også bemerke at det etter 1994 har blitt etablert ytterligere hyttefelt ved Samsjøen.

Det datofestete oppfyllingskravet synes ikke å ha annen begrunnelse enn rent estetisk. Reguleringsgrensene (HRV/LRV) er en del av konsesjonen, de kan ikke endres ved en revisjon. Det kan heller ikke innføres nye tappe- og fyllingsrestriksjoner som indirekte innskrenker muligheten til å nytte reguleringsgrensene som er gitt i konsesjonen.

Et vilkår om oppfylling eller minimumsvannstand pr. 1. juli vil i praksis i betydelig grad begrense konsesjonærens utnyttelsesmuligheter av reguleringshøydene, noe som igjen vil påføre bakenforliggende kraftverkseiere økonomiske tap. FBR vil også peke på at konsesjonen ikke kun er en rettighet, men også en forpliktelse til å nytte naturressursen mest mulig optimalt for formålet.

For å belyse konsekvensene av et slikt oppfyllingskrav er det tatt utgangspunkt i at Samsjøen skal fylles opp til HRV÷1 m innen 1. juli. I dag skjer dette i om lag halvparten (50 % sannsynlighet) av alle år. Hvis det innføres som vilkår derimot, må regulanten manøvrere slik at han med meget stor sannsynlighet, 90-100 %, skal greie å oppfylle vilkåret.

Regulanten må i gjennom vinteren sikte seg inn mot høy magasinfylling ved tappeslutt, ta høyde for liten snømengde og lavt tilsig fram mot fastsatt oppfyllingsdato. Snømagasinet er det mulig å estimere, men nedbørsprognoser strekker seg ikke mer enn en uke framover i tid. I praksis må vurderingene bygge på statistikk, og regulanten må alltid avslutte tappingen tidlig nok, slik at det ligger igjen tilstrekkelig med vann på våren for å sikre oppfyllingskravet. Selv da vil man år om

annet «bomme» på kravet, og bryte konsesjonsvilkåret. Kommer det to «tørre» år på rad må regulanten sannsynligvis la være å nytte magasinet i det hele tatt, og kanskje likevel bryte kravet.

Med utgangspunkt i tilsig (Vedlegg 2.4) for årene 1967-2014, er det beregnet på hvilket nivå i magasinet tappingen må avsluttes på pr. 1. april, for at vannstanden skal nå HRV÷1m pr. juli.

Vannstand per 1. april		Magasinfylling per 1. april	Sannsynlighet for å nå HRV-1 m innen 1. juli
LRV	HRV – 6 m	0	50 %
LRV + 0,5 m	HRV – 5,5 m	7 %	54 %
LRV + 1 m	HRV – 5 m	16 %	65 %
LRV + 2 m	HRV – 4 m	31 %	81 %
LRV + 3 m	HRV – 3 m	47 %	94 %
LRV + 4 m	HRV – 2 m	64 %	100 %

Med ca. 90 % sannsynlighet for å klare oppfyllingskravet, må ca. halve magasinet ligge (LRV + 3 m) igjen pr. 1.april. Dvs. at reguleringshøyden i praksis reduseres fra 6 m til 3 m. For øvrig overensstemmende med kravet som departementet avviste i 1994. Skal kravet kunne oppfylles i alle år (100 %) som jo et konsesjonsvilkår skal, må ikke magasinet tappes lavere enn HRV ÷ 2m pr. 1. april.

Konsekvensen av kravet blir at nyttbart magasinivolum reduseres med 50-60 %. Det blir økt flomtap, tvungen tapping, og en reduksjon i innvunnet kraftproduksjon i størrelsen 40-50 %. For å oppfylle et slikt krav kan i praksis ikke magasinet nyttes innenfor konsesjonen. FBR mener at kravet om minimumsvannstand pr 1. juli derfor faller utenfor revisjonsadgangen.

10.2.2 Varsling av tapping

Ringerike kommune ber om at revisjonen når den er gjennomført, bør det innføres rutiner for varsling av «ekstraordinær og/eller hard regulering».

Bakgrunnen for kravet er et tilfelle der noen båter ble skadet på sensommer/høsten 2007. I den aktuelle perioden i 2007 ble Samsjøen tappet ned ca. 3 m i løpet av september måned, dvs. ca. 10 cm pr. døgn. FBR mener det er innenfor påregnelig nedtappingshastighet.

Ulemper for båtbruk som følger av reguleringen er oppgjort i overenskomst og skjønn, og disse omfattes som nevnt også parseller som i dag er hyttetomter. FBR mener at kravet gjelder et privatrettslig forhold, som ikke er begrunnet ut fra hensynet til allmenne interesser, og at det derfor faller utenfor revisjonsadgangen. Det er tilrettelagt for allmennheten å orientere seg om tapping og vannstand, via SMS tjeneste.

10.2.3 Andre krav

Det er ikke stilt andre krav.

10.2.4 Standardvilkår for naturforvaltning

10.2.4.1 Generelt

FBR legger til grunn at standardvilkår for naturforvaltning vil bli innført.

10.2.4.2 Fiskeribiologiske undersøkelser og tiltak

Eventuelle tilpassa tiltak for fisk, må bygge på fortsatte undersøkelser. Fiskeundersøkelser er allerede ivaretatt ved prosjektet «Bedre bruk av fiskeressursene i regulerte vassdrag i Oppland», som fra 2015 omfatter alle regulerte vassdrag i Begnas nedbørfelt.

10.2.4.3 Vilt og allmenn ferdsel

FBR kan ikke se noen konfliktområder i gjeldende konsesjonsvilkår med hensyn til vilt. Reguleringsområdet er åpent for allmenn ferdsel. Anlegg og tiltak ved dammen er sikret i henhold til "Faremomenter og sikringstiltak ved anlegg i vassdrag".

11. Konsesjonærens forslag til endring i vilkårene, aktuelle avbøtende tiltak og muligheter for O/U-prosjekter

11.1 Forslag til endring i vilkårene

Høydegrunnlag etter Statens kartverks grunnlag NN1954 innføres i reglementet. Fløtningen opphørte for over 50 år siden, og gjeldende vilkår på dette området har ikke aktualitet i dag.

11.2 Aktuelle avbøtende tiltak

Avbøtende tiltak, herunder undersøkelser, er trolig mest aktuelt med hensyn på fisk. FBR anser at dette vil bli ivaretatt gjennom standardvilkår.

11.3 Muligheter for O/U-prosjekter

FBR kan ikke se at det er O/U prosjekter i tilknytning til de aktuelle reguleringer som kan redusere evt. produksjonstap som måtte følge av de framsatte krav om magasinrestriksjoner.»

Behandlingsprosess

Kravet om revisjon av konsesjonsvilkår behandles etter bestemmelsene i vassdragsreguleringsloven. NVE vedtok 03.06.2014 å åpne revisjonssak. Revisjonsdokument utarbeidet av FBR ble sendt på høring 08.02.2016. NVE befarte området 22.06.2017.

Høring og distriktsbehandling

NVE sendte revisjonsdokumentet på høring til Ringerike kommune, Fylkesmannen i Buskerud, Buskerud fylkeskommune, andre berørte statlige forvaltningsorganer og natur- og friluftslivsorganisasjoner. Som ledd i høringsprosessen ble det også kunngjort i avisa Ringerike Blad og lagt ut til offentlig gjennomsyn i Ringerike kommune. Nedenfor følger en kort oppsummering av hovedpunktene i høringsuttalelsene:

Ringerike kommune (dok. 22) går inn for at standardvilkår for naturforvaltning legges til grunn i forbindelse med revisjonen av tappevilkårene på Samsjøen og Vestre Bjonevann. Kommunen mener at undersøkelser av gytebekker og fiskebestander bør utføres jevnlig, for at NVE skal kunne gi regulanten pålegg om best mulig tilpassede tiltak. Kommunen mener at regulanten bør etterstrebe en mest mulig skånsom tapping, som ikke overstiger et visst antall cm per døgn (ikke spesifisert i uttalelsen). Kommunen ber om at dette belyses og vurderes i saken.

Fylkesmannen i Buskerud, Buskerud fylkeskommune og Miljødirektoratet har ikke gitt høringsinnspill.

Forum for natur og friluftsliv (FNF) Buskerud (dok. 21) er opptatt av de negative konsekvensene som en regulering generelt kan ha for rekreasjon og friluftsliv, og mener det er viktig med mottiltak som gjør at området fortsatt er attraktivt som friluftslivsområde. Et slikt tiltak kan være å begrense nedtappingen om våren, for å ha et høyere vannspeil om sommeren. FNF peker også på at stedegen fisk blir sterkt berørt av reguleringer, og lister opp en rekke konkrete tiltak for å bevare forholdene for lokale fiskestammer, særlig ørret:

- Tilførsel av gytegrus og opprettholdelse av gyteplasser
- Utlegging av skjulmateriale
- Fiske fosser
- Bevaring av kantvegetasjon
- Senking av kulverter, alt. heve vannspeil i etterkant av kulverter
- Overføringsfiske av genetisk egnet fisk
- Uttynningsfiske av konkurrerende fiskeslag

Dammen Samsjøen Vel (dok. 17) skriver at Samsjøen har de senere år blitt mer og mer tappet ned om vinteren, slik de opplever det. Vel'et skriver at det er mindre snø enn før, og at redusert snøsmelting gir unormalt lav vannstand gjennom sommeren, slik at det går utover fisket, båtbruk, vannets utseende og bademulighetene. Vel'et henstiller NVE om å sette grenser for nedtapping av vannspeilet på en slik måte at det er til beste for alle parter. Vel'et peker også på at nedtappingen også kan være en risiko om vinteren, med tanke på ski og andre aktiviteter på vannet.

Langtangen Vel og Søndre Samsjøen hytteforening (dok. 19) skriver at reguleringen av Samsjøen er meget omfattende for et lite lavlandsvann, med en reguleringsgrad på 53 %. De mener at reguleringen gir betydelige ulemper i forhold til fisk og andre organismer, bading og båtliv, samt det utseendemessige med store områder med gjørmebunn som avdekkes. De skriver at ved full nedtapping er 24 % av sjøens overflate tørrlagt. På bakgrunn av dette mener Vel'et og hytteforeningen at kravene om vannstand på HRV -1 innen 1. juli, og varsling ved brå og ekstraordinær tapping, bør imøtekommes. De peker på at ønsket om vannstand også innebærer et ønske om at vannstanden ikke økes over HRV -1 før 1. sep. De mener også at det bør innføres krav om snødybdemålinger og modellering av tilsig, for å bedre kunnskapen om oppfyllingsmulighetene om våren.

Til slutt bemerker de at fiskeundersøkelsene som er utført ikke har fanget opp at Samsjøen har en bestand av storørret, samt at vannet har en krepsebestand.

Jorunn M. Gundhus (dok. 20) har hatt hytte ved Samsjøen siden begynnelsen av 80-tallet, og skriver at hun har ferdes rundt Samsjøen både før og etter reguleringen. Gundhus skriver at den kraftige nedtappingen av vannet enkelte år har vært skjemmende. Hun skriver at, basert på observasjoner, har ikke Samsjøen vært full per 1. mai de fleste årene i en 30-års periode, og at skjemmet utseende og nakne strender har forekommet i en lang rekke år. Gundhus skriver at det er forutsatt i konsesjonen at vintertappingen avsluttes så tidlige at snøsmelting gir delvis fylling av Samsjøen, og at konsesjonæren plikter å treffe nødvendige tiltak for å avhjelpe ulemper for bygdefolket. Gundhus ber om at tappemønster og tappehastighet revurderes med tanke på dagens samfunn og hensyn.

Hilde Mathea Hurum Pedersen (dok. 16) skriver at i oppveksten var det vanlig å fange røye og kreps i Vestre Bjonevann, men at etter reguleringen har disse artene blitt borte fra nordenden av vannet og fanges

kun sporadisk i sydenden. Hun skriver at i det uregulerte Østre Bjonevann finnes store bestander av røye og kreps fortsatt. Pedersen peker på at røye og kreps legger rogn nær land, og derfor er sårbare for regulering i perioden før klekking. Hun foreslår at vannet tappes ned etter klekkingen, alternativt at reguleringen reduseres med 0,5 meter.

Reidun Sagbakken (dok. 18) er fastboende ved Vestre Bjonevann, og skriver at både røye og kreps er borte etter at vannet ble regulert. Sagbakken håper at begge artene kan komme tilbake til vannet, og stiller spørsmål ved om vannet må reguleres så mye som det gjør. Sagbakken skriver at de er på vakt når det tappes ned, siden de også har drikkevannet sitt fra Vestre Bjonevann.

Konsesjonærens kommentarer til høringsuttalelsene

FBR har kommentert de innkomne høringsuttalelsene (dok. 24). Reguleringsforeningen er ikke negative til at det settes standard vilkår for naturforvaltning, som vil kunne gi forvaltningen mulighet til å pålegge kompensierende eller avbøtende tiltak for fisk. FBR mener for øvrig at Samsjøen neppe har en egen storørret-stamme, selv om det fanges enkelte større individer.

Foreningen avviser i stor grad de øvrige kravene. FBR mener at kravene om fast vannstand fra 1. juli til 1. september faller utenfor revisjonsadgangen og må avvises. De mener at kravene vil komme i konflikt med både behovet for flomdemping og vilkår om minstevannføring i Somma, og er ikke forenlige med å bruke hele magasinet. FBR peker på at magasinet utgjør et forholdsvis beskjedent bidrag til den totale kraftproduksjonen i vassdraget, og ikke bør få strenge vilkår. FBR påpeker for øvrig at kommunen ikke krever datofestet fylling eller minimumsvannstand i høringen, noe som var del av de opprinnelige revisjonskravene fra kommunen.

FBR mener at kravet om varsling ved brå og ekstraordinær tapping er privatrettslig, og at det ikke er anledning til å pålegge regulanter å offentliggjøre tapperutiner. FBR mener det allerede er lagt til rette for å holde seg orientert om vannstand og vannføring, ved at man kan få oppgitt vannstand og avløp for siste time automatisk ved å sende en tekstmelding. FBR påpeker at dette er mer omfattende enn det NVE la til grunn for offentliggjøring av sanntidsdata, og mener at kravet om ytterligere varsling må avvises.

Når det gjelder Ringerike kommunes ønske om en grense for maksimal tappehastighet, har FBR gått gjennom vannstandsdata for reguleringsperioden. Den største tappehastigheten forekommer om vinteren mellom 1. januar og 30. april. Største årlige tappehastighet er 15 cm per døgn i snitt, med raskere tapping enn 30 cm per døgn i 6-7 % av tilfellene. Om sommeren er største vannstandssynk 4 cm per døgn i snitt, og i 90 % av tilfellene under 10 cm per døgn. På grunnlag av historiske data kan ikke FBR se at det er grunnlag for å innføre en grense for tappehastighet.

FBR er klar over at rogn som er gytt i reguleringssonen i Bjonevann vil gå tapt på grunn av nedtapping på senvinteren, men mener det er nødvendig å kunne tappe ned kraftverkene på dette tidspunktet. En seinere tapping vil gjøre vannet lite nyttbart i kraftverkene på grunn av forsinkelsen i Sperillen. FBR påpeker at det ikke er anledning til å innføre ny reguleringsgrense 0,5 m over gjeldende LRV, som er ønsket.

Generelt mener FBR at adkomsten til Samsjøen ble bedret av reguleringen, og at hytteetableringen i stor grad har kommet til etter reguleringen og etter at ulempene var godt kjent.

NVEs vurdering av kunnskapsgrunnlaget

Revisjonsdokumentet

Revisjonsdokumentet beskriver forholdene i vassdraget. Kravene som har kommet inn er oppsummert og kommentert. Etter NVEs vurdering inneholder revisjonsdokumentet tilstrekkelig informasjon ut fra sakens størrelse og kompleksitet, og oppfyller kravene som fremgår av OEDs retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår av 25.5.2012.

NVE-rapport 49/2013

NVE-rapport 49/2013 («revisjonsrapporten») er en nasjonal gjennomgang og forslag til prioritering av hvilke vannkraftkonsesjoner som bør revideres først. I rapporten er fisk i Bjonevatn og Samsjøen vurdert å ha liten verdi, mens landskap og friluftsliv har middels verdi, og øvrig naturmangfold har stor verdi. Vannkraftutbyggingen er vurdert å ha middels påvirkning på både fisk, landskap/friluftsliv, og øvrig naturmangfold. Bjonevatn og Samsjøen er i denne rapporten plassert i kategori 2.1, som er «ikke prioritet». Det er ikke skissert noen aktuelle tiltak i rapporten.

Vannforvaltningsplan

I vannforvaltningsplanen for Vest-Viken for planperioden 2016-2021, som ble godkjent av Klima- og miljødepartementet 4.7.2016, er det ikke satt miljømål for noen berørte vannforekomster i Bjonevatn/Bjoneelva eller Samsjøen/Somma som vil kunne medføre tap av kraftproduksjon, dvs. slipp av minstevannføring eller magasinrestriksjoner. I planen er det heller ikke nevnt tiltak i Bjonevatn eller Samsjøen som kan pålegges av vannkraftsektoren og som ikke medfører krafttap.

Berørte vannforekomster i Bjonevatn og Samsjøen med vannforekomstnummer og tilstand (DØP/MØP/GØP/GØT = dårlig/moderat/godt økologisk potensial/tilstand), hentet fra vann-nett.no:

- Vestre Bjonevatn – 012-563-L – MØP
- Bjoneelva – 012-258-R - MØP
- Samsjøen – 012-562-L - MØP
- Somma – 012-255-R - MØP

Alle vannforekomstene unntatt Vestre Bjonevatn er klassifisert som sterkt modifiserte vannforekomster (SMVF), påvirket av vassdragsregulering og/eller sur nedbør, introduserte arter (ørekyt) og diffus forurensning fra jordbruk, avløpsvann og vegtransport (vann-nett.no).

Samlet vurdering av kunnskapsgrunnlaget

Foruten dokumentene omtalt ovenfor, er kunnskapsgrunnlaget i saken basert på høringsuttalelser, befaring, og NVEs kunnskap og erfaring. NVE mener at kunnskapsgrunnlaget gir de opplysninger som er nødvendig for å behandle revisjonssaken, og oppfyller kravene i naturmangfoldloven § 8.

NVEs vurdering av innkomne krav

Følgende krav og uttalelser har kommet inn i revisjonssaken:

Vannstand i Samsjøen

- Sommervannstand HRV-1 per 1. juli (til 1. september)

- Ev begrensninger i nedtapping om våren for å oppnå dette

Nedtapping i Samsjøen

- Varsling av hard eller ekstraordinær tapping
- Skånsom tapping/reduisert tappehastighet

Nedtapping i Vestre Bjonevann

- Nedtapping etter at røye og kreps er klekket
- Ev. redusere nedtappingshøyden med 0,5 m av hensyn til røye og kreps

Vilkår for fisk og naturforvaltning

- Moderne standardvilkår
- Jevnlig kontroll (?) av gytebekker og fiskebestander
- Diverse tiltak for å bevare fiskestammer (gytegrus, fisketrapper, kulverter, osv)

Vannstand i Samsjøen

Et av de viktigste kravene i denne saken er kravet om sommervannstand i Samsjøen. Partene har bedt om en minimumsvannstand på HRV – 1 m til 1. juli. Hytteforeningene har senere bedt om at denne holdes fram til 1. september.

Regulanten mener at vannstandskravet er i strid med deres rett og mulighet til å utnytte konsesjonen fullt ut. FBR viser til at dette nivået oppnås ca 50 % av tiden per i dag, og har beregnet hvordan magasinet må disponeres for å kunne oppfylle kravet hvert år. Etter deres beregninger må vannstanden ligge på LRV + 3 m ved 1. april, for at en vannstand på HRV – 1m skal nås med 90-100% sannsynlighet 1. juli. Dette tilsvarer at kun halve magasinet er i bruk per 1. april.

NVE har vurdert regulantens beregninger. Regulantens valg av tilsigsserier virker rimelig, og tilpassingen til observasjoner fra vassdraget ser ut til å stemme godt. NVE har også gjort en forenklet vurdering av fyllingsgraden for ulike startvannstander, og kommet til omtrent samme resultat.

Funksjonen til et reguleringsmagasin er i all hovedsak å kunne lagre vann til å produsere kraft om vinteren. Magasinet vil da være maksimalt nedtappet på senvinteren, og fylles opp i løpet av våren med snøsmeltingen. Det er derfor to faktorer som kan bestemme vannstanden i et magasin til sommeren – nedtappingen på senvinteren, og hvor mye den fylles opp om våren. En regulant har god kontroll på nedtappingen, mens oppfylling må beregnes ut fra snømengde og nedbørsprognoser.

Historiske vannstandsdata for Samsjøen

Regulanten har oppgitt vannstandsdata for Samsjøen for perioden 1963-2014, 51 år. Dataene er presentert som årskurver for 10-11 år av gangen, og gjør det mulig å se på eventuelle forskjeller i manøvreringen over tid.

Hvis man for hver tiårsperiode ser på hvor mange år det var lav sommervannstand, ser man at siden 1984 har det vært 4 år hvert tiår der vannstanden har vært under HRV-1 per 1. juli. Problemet med lavere sommervannstand enn ønsket har altså vært stabilt over lang tid. Den største forskjellen på manøvreringen i de ulike periodene ser ut til å være tidspunktet som vannet tappes ned på. Fram til om lag 2007 ble Samsjøen ikke tappet ned før tidlig vår, med noen få unntak. I den siste perioden 2004-2014 ble vannet

imidlertid delvis tappet ned 1-3 m på høsten og tidlig vinter 7 av de 11 årene. Dette kan være en medvirkende årsak til at lav vannstand oppleves som et økende problem – ikke at antall somre med lav vannstand har økt, men at vannet er mer nedtappet også utenfor høysesongen, og før snøen kommer.

Nedtapping og minimumsvannstand

Vannstandsdata for de siste ti årene viser at det er lite samsvar mellom minimumsvannstanden senvinters og vannstanden 1. juli. Hovedinntrykket er at det er oppfyllingen i smeltesesongen som har størst påvirkning på vannstanden 1. juli i Samsjøen, ikke nivået på minimumsvannstanden i forkant.

Det er et visst samsvar mellom at minimumsvannstanden inntreffer sent i sesongen, og lav vannstand 1. juli. Samtidig er det slik at for 3 av de 4 årene der ønsket sommernivå ikke ble nådd 1. juli, ble ikke nivået nådd før lenge etterpå (fra slutten av august og langt ute i oktober). Dette tyder også på at å avslutte nedtappingen tidligere ikke nødvendigvis ville gitt ønsket sommernivå per 1. juli.

Etter NVEs mening viser dette at faktoren som regulanten har mest kontroll på, tidspunkt og nivå for maks nedtapping senvinters, er en dårlig indikator for sommervannstand. Om regulanten skal kunne innfri kravet 1. juli må regulanten ta høyde for en variabel oppfyllingssesong, og ha god margin.

Oppfylling

Det er begrenset hvor godt oppfyllingen kan beregnes i forkant av smeltesesongen. Nedbørsprognoser gjelder kun for et kort tidsrom. Med klimaendringer øker også sannsynligheten for et mer skiftende og uforutsigbart vær.

NVE har vurdert effekten av en «myk» restriksjon; å fastsette en dato på våren for tappestans, hvor tilsig deretter utelukkende skal brukes til oppfylling av magasinet. Det er flere ulemper med en slik restriksjon. Ett av dem er at det gir et insentiv til å tappe ned magasinet hardere i forkant av denne datoen, siden vann som ligger igjen etter denne datoen ikke vil kunne brukes til kraftproduksjon denne vinteren. Samsjøen tappes per idag ikke helt ned til LRV på senvinteren, og det er derfor rom for at en kraftigere nedtapping kan gjøres.

En annen ulempe er at ved sen snøsmelting, som inntreffer senere enn den fastsatte «tappestansdatoen», vil det være spesielt ugunstig for regulant å ikke kunne bruke gjenværende vann i magasinet fram til snøsmeltingen begynner, i en situasjon da det generelt er lite vann i magasinene og lagret vann har spesielt høy verdi. Et tredje moment er klimaendringer, som forventes å gi mer ustabil og mindre forutsigbart vær. Veksling mellom tørre og våte vintre, og spesielt forskyvning av typiske tørre sesonger, flomperioder og smeltesesonger gjør det vanskeligere å fastslå en konkret dato som egner seg som en «tappestansdato». Samlet sett vurderer vi det dit hen at å fastsette en konkret dato for tappestans ikke vil være hensiktsmessig i denne konkrete saken.

I sin uttale skriver Langtangens Vel og Søndre Samsjøen hytteforening at det bør settes krav om snødybdemålinger og modellering av tilsig i de nye konsesjonsvilkårene. Snømålinger kan gi en indikasjon på tilgjengelig snømagasin, og FBR gjør per i dag manuelle snømålinger i området noen ganger i løpet av vinteren. For å kunne beregne snømagasinet med noe særlig grad av sikkerhet kreves derimot et godt måleprogram over tid. Målepunktene må velges representative steder, og resultatene må kalibreres opp mot modellene som brukes i det aktuelle vassdraget. Et godt snømåleprogram er både tidkrevende og kostbart, og pålegges normalt kun der det er spesielt stort behov.

Konklusjon

Slik NVE ser det er regulantens vurdering av kravet riktig. Innføring av et vannstandskrav som et vilkår i konsesjonen ville utløse et behov for å ha god margin, og medføre at regulanten ikke ville kunne utnytte magasinet og konsesjonen fullt ut. NVE har også vurdert å fastsette en konkret «tappestansdato» på våren, og prioritere oppfylling av magasinet etter denne datoen, men har kommet til at det ikke vil være hensiktsmessig. Det å pålegge et snømåleprogram som er detaljert nok til å kunne gi et troverdig anslag er etter NVEs mening for tid- og kostnadskrevende til å kunne forsvares for en såpass liten del av reguleringssystemet.

Ønsket om en sommervannstand på HRV -1 m per 1. juli er et rimelig ønske, for at Samsjøen skal være et attraktivt område for rekreasjon, friluftsliv og fiske. Imidlertid var Samsjøen kjent for «vakker beliggenhet» også da konsesjonen ble gitt, og potensialet for nakne strender var godt kjent.

Vannstandsdata fra regulanten viser at antall somre med lav vannstand ikke har økt nevneverdig på mange år, selv om det har økt noe siden konsesjonen ble gitt.

Selv om NVE ikke går inn for å sette sommervannstand som et absolutt krav, oppfordrer vi regulanten til å være oppmerksom på problemstillingen, og hvis mulig, manøvrere slik at den ønskede vannstanden nås oftere enn 50 % av tiden til 1. juli. De årene der dette ser ut til å ikke være mulig, anbefaler vi at regulanten tar kontakt med hytteeierforeningene tidlig, og varsler om at lav vannstand kan forventes.

Vannstandsvariasjoner i Samsjøen

Et av de opprinnelige kravene fra Ringerike kommune i saken var innføring av rutiner for varsling ved ekstraordinær eller hard nedtapping av Samsjøen. I høringsrunden spesifiserte kommunen at de ønsket en mest mulig skånsom tapping, med en fastsatt grense for maks nedtapping i løpet av et døgn. Flere av de andre partene har støttet dette kravet.

Regulanten mener at kravet bunner i en enkelthendelse fra 2007, da noen båter ble skadet under en nedtapping i løpet av september måned. FBR skriver at nedtappingen tilsvarte ca 3 m i september eller 10 cm per døgn, som de mener er innenfor påregnelig tappehastighet. FBR mener for øvrig at kravet er privatrettslig, og at det er anledning til å holde seg orientert om tapping via en sms-tjeneste.

NVE forholder seg til at kravet er fremmet av kommunen på vegne av sine innbyggere, som en allmenn interesse. Brå nedtapping kan være en stor ulempe spesielt for båteiere, særlig om det skjer i en tid på året da de ikke er til stede. Dersom nedtappingen på 3 m i løpet av september 2007 var ujevn i løpet av måneden den varte, kan tappehastigheten til tider ha vært betydelig mer enn gjennomsnittet på 10 cm i døgnet.

På den annen side er konsesjonsvilkår å regne som strenge føringer, og brudd på vilkårene kan medføre straffesanksjoner. For at varsling om tapping skal nedfelles som et vilkår i konsesjonen, mener NVE at brå og ekstraordinær tapping må være et vesentlig problem, som er gjentakende og som vanskelig lar seg løse på annet vis. Vannstandskurvene for de siste 20 årene fra Samsjøen viser at 2007 skilte seg markant ut når det gjelder nedtapping om høsten. De fleste årene tappes det ikke ned før desember, eller tidligst midten av november. Enkelte år har det vært tappet ned tidligere, men da enten mindre nedtapping totalt (ca 1,20 i okt/nov 2008) eller gradvis, fordelt over flere måneder. Dette er i tråd med regulantens påstand om at kravet skyldes en enkelthendelse.

Normalsituasjonen i Samsjøen er at vannet vil tappes ned tidlig på vinteren. Slik NVE ser det må båteiere være forberedt på at denne nedtappingen kan begynne i november, og en sjelden gang tidligere. NVE mener at det mest hensiktsmessig er om FBR går i dialog med hytteforeningene, både for å informere om

hva som er normal og forventet tappepraksis og hva som eventuelt er uvanlig, og for å få en forståelse av hvilken tappehastighet på hvilken tid på året som kan skape problemer. NVE oppfordrer partene til å komme til en frivillig avtale om enkel varsling til et par kontaktpersoner i hytteforeningene ved tapping som skiller seg vesentlig fra normal praksis og som forventes å skape problemer.

Nedtapping i Vestre Bjonevann

Flere av høringspartene har påpekt at røye- og krepsebestandene i Vestre Bjonevann har gått kraftig ned etter regulering. Røyerogna er utsatt dersom den legges i reguleringssonen, og partene har foreslått at nedtappingen på senvinteren begrenses eller utsettes til etter at rogn har klekket.

Regulanten skriver at de er klar over problemet, men at det er nødvendig å kunne tappe ned magasinene på senvinteren for å kunne utnytte reguleringen. De viser til at en grense på nedtappingen vil i praksis utgjøre en ny LRV, som det ikke er anledningen til å innføre i en revisjonssak.

NVE er enig i at å sette en grense på nedtappingen på senvinteren vil være i strid med de konsesjonsgitte reguleringsgrensene, og ligger derfor utenfor de endringene som kan gjøres i en vilkårsrevisjon.

Arter som legger rogn i reguleringssonen om høsten og klekker på senvinteren vil være svært utsatt i nedtappingsfasen. Men å utsette nedtappingen til etter klekkingen vil med stor sannsynlighet være i direkte konflikt med hensikten med reguleringen. Konsesjonærens behov for magasinert vann er klart størst på senvinteren, og det er dette behovet som lå til grunn da konsesjon for regulering ble gitt. Som nevnt tidligere kan det ikke gjøres innstramminger ved en revisjon som i særlig grad begrenser konsesjonærens rett til å utnytte selv konsesjonen.

Imidlertid vil det ved en revisjon bli innført moderne standardvilkår, som gir hjemmel til Miljødirektoratet og Fylkesmann til å vurdere og innføre ulike tiltak til opphjør av fisk. Disse vilkårene vil gi hjemmel dersom det viser seg at det er andre tiltak som kan bedre situasjonen for røye og kreps.

Vilkår for fisk og naturforvaltning

Dagens konsesjonsvilkår som omhandler natur, planter, dyr og fisk lyder:

«15. Til fremme av fisket i Samsjøen, Bjonevatn og elvene fra disse plikter konsesjonæren årlig å sette ut settefisk og/eller yngel etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement.

For å hindre utvandring av fisk under tappeperioden plikter konsesjonæren, dersom vedkommende departement finner det nødvendig og etter departementets nærmere bestemmelse å bekoste oppsetting og å vedlikeholde fiskeperring foran tappelukene.» og

«26. Det påhviler konsesjonshaveren i den utstrekning hvori dette kan skje uten urimelige ulemper og utgifter å unngå ødeleggelse av plante- og dyrearter, geologiske og mineralogiske dannelser samt i det hele naturforekomster og områder, når dette anses ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart.

Såfremt sådan ødeleggelse som følge av arbeidenes fremme i henhold til foranstående ikke kan unngås, skal Naturvernrådet i betimelig tid på forhånd underrettes om saken. (...)»

Et av de opprinnelige kravene fra Ringerike kommune gjaldt innføring av moderne standardvilkår, som bl.a. omfatter mer detaljerte naturforvaltningsvilkår. I høringsrunden ba både kommunen og FNF mer spesifikt om tiltak rettet mot fisk, bl.a. jevnlig undersøkelse av gytebekker og fiskebestander, tilførsel av gytegrus, utlegging av skjul osv.

I sine kommentarer legger FBR til grunn at standardvilkår for naturforvaltning vil bli innført. Når det gjelder tiltak for fisk skriver FBR at det må bygge på fortsatte undersøkelser. FBR mener at fiskeundersøkelser allerede er ivarettatt ved prosjektet «Bedre bruk av fiskeressursene i regulerte vassdrag i Oppland».

NVE vil foreslå at det innføres moderne standardvilkår for denne konsesjonen. Disse vilkårene gir bred hjemmel til Miljødirektoratet og Fylkesmannen til å bl.a. pålegge naturvitenskapelige undersøkelser og å gjennomføre tiltak for å ivareta friluftsliv, fisk, plante- og dyreliv. NVE mener at det ikke er behov for å pålegge konkrete undersøkelser eller tiltak utover dette.

NVEs konklusjon

NVE anbefaler ikke at det innføres begrensninger på vannstand eller tapping i Samsjøen eller Bjonevatn, da dette vil med stor sannsynlighet begrense konsesjonærens mulighet til å bruke reguleringen slik tillatelsen forutsetter. NVE anbefaler ikke at varsling ved hard nedtapping settes som et vilkår for konsesjonen, men anbefaler at regulant går i dialog med hytteforeninger og vel for å komme fram til en frivillig, praktisk løsning.

NVE anbefaler at det gis reviderte konsesjonsvilkår for reguleringen av Samsjøen og Vestre Bjonevatn basert på moderne standardvilkår. NVE mener at eventuelle fiskebiologiske undersøkelser og habitatforbedrende tiltak kan pålegges i medhold av naturforvaltningsvilkåret i de nye konsesjonsvilkårene.

Merknader til nye konsesjonsvilkår

Gjeldende konsesjonsvilkår ble gitt ved kgl. res. av 04.07.1958, med justerte høydeangivelser 29.5.1977. NVE foreslår at gjeldende konsesjonsvilkår generelt sett oppdateres i tråd med dagens standardvilkår. Dette betyr at ordlyden i mange av vilkårene endres og suppleres, men også at enkelte nye vilkår innføres, og at vilkår som ikke lenger anses som aktuelle blir fjernet.

Navngiving

Den opprinnelige konsesjonen, med vilkår og manøvreringsreglement, gjaldt tillatelse til å regulere «Bjonevatn og Samsjøen». I dag omtales de regulerte vannene som Vestre Bjonevatn/Bjonevann og Samsjøen. Det finnes også et Østre Bjonevatn som ikke er forbundet med Vestre, og som drenerer i motsatt retning. NVE har derfor gjennomgående omtalt de regulerte vannene som Vestre Bjonevatn og Samsjøen i forslaget til nye vilkår og nytt manøvreringsreglement.

Poster som fjernes

Vilkårsposter fra de gamle vilkårene som er fjernet i sin helhet er bl.a. postene 2 og 28 om hjemfall, da konsesjonen er gitt på ubegrenset tid. Videre er postene 6-11 og 14 om norske arbeidere, lønnsytelser, bruk av norske varer osv. fjernet. Postene anses uaktuelle og er ikke del av moderne standardvilkår. I tillegg foreslår vi å fjerne post 23 om fløtningsbestemmelser, da dette ikke anses som aktuelt.

Opprinnelig post 13 angår plikt til tiltak for å avhjelpe skader og ulemper som reguleringen har medført for bygdefolkets interesser. I bestemmelsen henvises det til vassdragsskjønn. NVE mener bestemmelsen er unødvendig, og det vises til vregl. § 30 om ekspropriasjon som omfatter regler om skjønn.

I tillegg foreslår NVE å fjerne post 22 om andre fall- og brukseieres rett til å anvende det regulerte driftsvannet. Tilsvarende bestemmelse følger av vassdragsreguleringsloven § 9 nr. 7, og det anses unødvendig å ta med posten i moderne standardvilkår.

Videre har NVE fjernet post 20 og post 29, som antas å ikke være relevante lenger:

Post 20: "Eieren skal uten vederlag for de utførte anlegg finne seg i enhver ytterligere regulering i vedkommende vassdrag som ikke forringer den tillatte reguleringseffekt"

Post 29: «For så vidt det måtte påhvile de eldre reguleringsanlegg, eldre panteheftelser, servitutter av vesentlig betydning, leierettigheter og lignende heftelser, plikter konsesjonæren innen to år å fjerne disse eller sørge for at de viker prioritet for de i konsesjonen pålagte forpliktelser, derunder mulker, som måtte pålegges i henhold til denne.

Heftelser av mindre betydning kan av vedkommende departement tillates å forbli stående.

Hvis forholdet ikke er brakt i orden innen den fastsatte frist, kan departementet pålegge konsesjonæren en mulkt stor inntil kr. 100 pr. dag som løper inntil saken er ordnet.»

For de øvrige postene er innholdet videreført i de nye konsesjonsvilkårene.

Post 1 Konsesjonstid og revisjon (tidligere post 1)

Bestemmelse om vilkårsrevisjon står ikke i någjeldende vilkår. NVE foreslår at dette settes inn, med revisjonsperiode på 30 år i tråd med vassdragsreguleringsloven § 8. Vi foreslår å fjerne bestemmelsen om begrenset konsesjonstid angående eierskap til de utbygde fallene for andre enn staten eller norske kommuner, da det per i dag ikke er noen slike eiere. Videre vil dette reguleres i ervervskonsesjonen som slike eventuelle eiere må søke om. Bestemmelsen anses dermed å være overflødig.

Post 2 Konsesjonsavgifter (tidligere post 3)

Økonomiske vilkår omfattes normalt ikke av en vilkårsrevisjon, og konsesjonsavgiftene videreføres derfor uendret. Konsesjonsavgiftene vedtatt ved kgl. res. av 04.07.1958 er kr 0,50 pr nat.hk. til staten og kr 3,00 pr. nat.hk.til kommunen. Satsene er for tiden henholdsvis kr 6,55 til stat (sist justert 01.01.2018) og kr 35,76 til kommunen (sist justert 01.01.2014). Oppjustering av årlige konsesjonsavgifter skjer etter gjeldende regler til enhver tid.

Vi foreslår å endre bestemmelsene om tvangsinndrivelse og forsinkelsesrente i tråd med moderne standardvilkår. Videre foreslår vi å ta med en bestemmelse om at avgiftene avsettes til et kommunalt fond, også i tråd med moderne vilkår.

Post 3 Konsesjonskraft (tidligere post 21)

NVE foreslår å oppdatere teksten i tidligere post 21 i tråd med moderne standardvilkår, med unntak av omtalen av konsesjonskraftpris. Vi foreslår å beholde eksisterende bestemmelse om at kraften leveres etter en maksimalpris beregnet til å dekke produksjonsomkostningene, dvs. ikke «OED-pris».

Ifølge de gjeldende vilkårene kan pålegget om konsesjonskraft tas opp til ny vurdering etter 30 år. NVE anbefaler at dette erstattes med bestemmelse om 20 år, i tråd med moderne standardvilkår. Det samme følger av vregl. § 22 og vannfallrettighetsloven § 19.

NVE vil i tillegg foreslå å beholde bestemmelsen om at oppsagt kraft ikke senere kan forlanges avgitt.

Endelig foreslår vi å beholde bestemmelsen om at staten kan kreve tildelt inntil 5 % av kraften, som er i tråd med moderne standardvilkår.

Post 4 Kontroll med betaling av avgift m.v. (tidligere post 4)

Hovedinnholdet i posten er beholdt, men språket er modernisert.

Post 5 Byggefrister m.v. (tidligere post 5)

NVE foreslår at fristen for oppstart av byggearbeid utvides fra 2 til 5 år, og at fristen for fullføring etter søknad kan utvides med ytterligere 5 år, jf. vassdragsreguleringsloven § 15.

Post 6 Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift m.v. (tidligere post 26 første og andre ledd)

Postens hovedinnhold er beholdt, men har fått mer moderne språk. Begrensningen i konsesjonærens plikt knyttet til ulemper og utgifter foreslås fjernet fra bestemmelsen. Bestemmelsen om varsling av Naturvernrådet foreslås fjernet da bestemmelsen ikke lenger er aktuell.

Post 7 Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn m.v. (tidligere post 17 og post 26 femte og sjette ledd)

Myndighet for godkjenning av planer og tilsyn foreslås lagt til NVE, istedenfor til «vedkommende departement», i tråd med moderne standardvilkår. Vi foreslår videre å ta inn bestemmelser om kommunens uttalerett angående anleggsveier, massetak og overskuddsmasser, om plikt for konsesjonær til å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder, om konsesjonærens plikt til opprydding, om at hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til nytte for allmennheten, og om at NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring etter denne posten.

Post 8 Naturforvaltning (tidligere post 15 og 26 første og annet ledd)

NVE foreslår å innføre moderne standardvilkår om naturforvaltning, med bestemmelser om at Miljødirektoratet kan pålegge konsesjonæren å gjennomføre tiltak av hensyn til fisk, plante- og dyreliv, eller friluftsliv, til å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser, til å dekke utgifter til ekstra oppsyn i anleggstiden, og til å dekke utgifter til kontroll og tilsyn etter denne posten.

Bestemmelsen om varsling av Naturvernrådet foreslås fjernet da den ikke lenger er aktuell.

Post 9 Automatisk fredete kulturminner (tidligere post 26 tredje og fjerde ledd)

NVE anbefaler å oppdatere bestemmelsene om undersøkelse av «fortidsminner» til moderne vilkår om automatisk fredete kulturminner. NVE vil ikke anbefale at det pålegges betaling av sektoravgift til kulturminner. Vi viser til «Retningslinjer for bruk av sektoravgift til kulturminnevern i vassdrag» fastsatt av Miljøvern-departementet 08.06.2010. Konsesjonen er gitt før 1960, men har vilkår om undersøkelse av kulturminner («fortidsminner»).

Post 10 Forurensning m.v., post 12 Terskler m.v., post 16 Krav om skilting og merking, post 17 Etterundersøkelser

I tråd med moderne standardvilkår foreslår vi å ta inn nye bestemmelser om forurensning m.v. (post 10), om terskler m.v. (post 12), om krav om skilting og merking (post 16), om etterundersøkelser (post 17). Vi foreslår å ikke ta med post om luftovermetning, da konsesjonen kun omfatter regulering av vann, ikke tunneller, overføringer eller inntak til et kraftverk.

Post 11 Veier, ferdsel mv. (tidligere post 12)

Posten videreføres i hovedtrekk men med et mer moderne språk. Vedtaksmyndighet er lagt til NVE, i stedet for «departementet».

Post 13 Rydding av reguleringssonen (tidligere post 16)

Vi foreslår at bestemmelsen blir supplert og konkretisert, og at NVE gis myndighet til å gi pålegg etter bestemmelsen.

Post 14 Manøvreringsreglement m.v. (tidligere post 18)

Posten er oppdatert til moderne standardvilkår. Tidligere bestemmelse om at manøvreringen skal forestås av en norsk statsborger foreslås fjernet da den ikke lenger anses aktuell. Bestemmelsen om tvangsmulkt ved brudd på reglementet, foreslås også fjernet, da slike reaksjonsbestemmelser samles i de nye vilkårenes post 20.

Post 15 Hydrologiske observasjoner (tidligere post 19)

Post 15 samsvarer i hovedsak med tidligere post 19. Det foreslås at «reguleringsanleggenes eier» erstattes med «konsesjonæren», og at «NVE» erstatter «departementet», i tråd med moderne standardvilkår. Videre foreslår vi at bestemmelser om merking av reguleringshøyder tas ut av vilkårene og beholdes i manøvreringsreglementet og i post 16.

Bestemmelsene om at kopier av kart skal tilstilles Norges Geografiske Oppmåling foreslås fjernet som overflødig. Vi viser til post 7 om godkjenning av planer, post 8 om naturforvaltning, herunder undersøkelser som kan pålegges, post 17 om etterundersøkelser og post 19 om kontroll.

Post 18 Militære foranstaltninger (tidligere post 24)

Posten samsvarer i hovedsak med tidligere post 15. Det foreslås at «konsesjonæren» settes inn istedenfor «anleggenes eier».

Post 19 Kontroll med overholdelsen av vilkårene (tidligere post 25 og 27)

Kravet om å stille sikkerhet for et visst beløp til dekning av eventuelt ikke oppfylte forpliktelser ved anleggets drift foreslås bortfalt. Dette er ikke del av moderne standardvilkår.

NVE foreslår å ta inn bestemmelser om mulighet for å trekke tilbake konsesjonen i tilfelle gjentatte eller fortsatte overtredelser av enkelte vilkårsposter, at NVE kan pålegge tvangsmulkt i tilfelle overtredelse av bestemmelser fastsatt i eller i medhold av lov eller i konsesjonsvilkår, eller at det kan ilegges overtredelsesgebyr, bøter eller fengselsstraff etter vassdragsreguleringsloven §§ 24 og 25. Dette er i tråd med moderne standardvilkår.

Post 20 Tinglysing (tidligere post 30)

Posten foreslås i hovedsak videreført, med modernisert språk.

Merknader til nytt manøvreringsreglement

NVE anser postene 2 og 5, om fløtning og om at manøvreringen skal foretas av en norsk statsborger, som uaktuelle, og foreslår at disse tas ut av reglementet.

Post 1

Innholdet i posten videreføres i hovedsak som tidligere, med tillegg av en tallfestet minstevannføring.

Det er ikke krav om en tallfestet minstevannføring i konsesjonsvilkårene for Somma eller Bjonelva i dag, men konsesjonen har en generell bestemmelse om å ikke minske lavvannføringen. Regulanten har praktisert å slippe minst 200 l/s i Somma, og 100 l/s i Bjonelva. Det har ikke kommet krav om

minstevannføring i revisjonssaken. NVE anbefaler at vannføringen som slippes per i dag innføres som minstevannføring i vilkårssettet.

NVE anbefaler at høydegrunlaget blir konvertert til NN2000. NVE har vært i kontakt med regulant med tanke på dette temaet og har bedt om at høydegrunlaget oppdateres.

Post 2 (tidligere post 3)

Posten videreføres med modernisert språk. I tråd med moderne standardvilkår føyes det til bestemmelser om gradvise vannføringsendringer, og at tapping for øvrig skjer etter kraftverkseiers behov.

Post 3 (tidligere post 4)

Posten videreføres i hovedtrekk som tidligere. «Hovedstyret for Vassdrags- og elektrisitetsvesenet» er erstattet med «NVE».

Post 4

Posten er ny, og inneholder bestemmelse om at det kan fastsettes endringer i reglementet i tilfelle manøvreringen medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser. Dette er i tråd med moderne standardvilkår.

III Høring av NVEs innstilling

Innstillingen har vært oversendt **Ringerike kommune** og **Viken fylkeskommune** til eventuell uttalelse. Ingen av disse høringsinstansene har uttalt seg innen svarfristen 21. september 2020.

Advokat Jan Benj. Rødner uttaler følgende på vegne av Vestre Bjonevatn Hytteeierforening ved brev av 3. november 2020:

"Jeg representerer Vestre Bjonevatn Hytteeierforening v/Knut Pedersen.

Jeg viser til materiale jeg har hatt for hånden, herunder skjønn og overskjønn fra 1959, skjønnsforutsetningene, Kgl.res. av 04.07.58 m/manøvreringsreglement, Marit Bakkes brev til Foreningen til Bægnavassdragets regulering (FBR) av 04.05.00, FBRs svarbrev av 16.05.00 og Norges vassdrags- og energidirektorats innstilling av 26.06.20 til Olje- og Energidepartementet.

Jeg finner det nødvendig først å drøfte hva som er gjeldende rettstilstand.

- 1. Manøvreringsreglementet fastsetter en nedre kote på 96,50 som reguleringsgrense nedad og en øvre kote på 99,00 som reguleringsgrense oppad. FBR fremholder innledningsvis at skjønnet i 1958 ikke fant at eiendommene hadde krav på erstatning for ulempe ved lav vannstand. Dette er i og for seg korrekt.*

Det synes imidlertid som om FBR, på basis av dette, er av den oppfatning at så lenge reguleringen holder seg innenfor nevnte koter, er konsesjonsbetingelsene for så vidt gjelder vannstanden ved Vestre Bjonevatn samt forholdet til hytteeierne overholdt på lovlig vis. Et slikt synspunkt er ikke riktig.

2. Under skjønnet ble det lagt til grunn at en rekke takstnumre, som hadde krevet erstatning for vanskeliggjort båtdrag, ikke ville få dette vanskeliggjort eller bli påført ulempe som følge av reguleringen, Cfr. skjønnet s. 15.

Videre ble det under skjønnet lagt til grunn at naturlig sommervannstand tilsvarer kote ca.98.686 og at det var intet som tydet på at det ville bli noen endring i dette. Partene var under skjønnet enige om å anse vannstanden den 17.06.59 (kote 98.686) som naturlig eller normal sommervannstand, Cfr. skjønnet s.5 og 16. Skjønnsretten uttaler derefter på s. 16: «Retten finner derfor at man må legge denne vannstand til grunn ved vurderingen av den skade som blir påført ved reguleringen, idet det gjelder en langvarig utøvelse av festnede forhold som må ha beskyttelse overfor ekspropriasjon.»

Nevnte forutsetninger ble lagt til grunn også ved overskjønnet.

3. På ovennevnte bakgrunn er det klart at grunnen til at hytteeierne ikke ble tilkjent erstatning for vanskeliggjort båtdrag eller for skade pga lav sommervannstand var at det ble lagt til grunn at sommervannstanden normalt skulle være på kote 98.686. Et slikt synspunkt har støtte i manøvreringsreglementets punkt 3 hvor det er pålegg om at vassdragets naturlige flomvassføring så vidt mulig ikke skal forøkes og at heller ikke lågvassføringen skal forminskes til skade for andres rettigheter.

Konklusjon: Det er ikke nok å konstatere reguleringsgrensene for Bjonevatn. Man må også iaktta forpliktelsen til å sørge for at vannføringen ved lavvann ikke blir forminsket til skade for hytteeierne. Det er da sentralt at skjønnsretten la til grunn at det normalt skulle være en sommervannstand på kote 98.686 og at dette var forutsetningen for at hytteeierne ikke fikk noen erstatning på punkter som nevnt ovenfor.

4. Hva er da sammenhengen mellom reguleringsgrensen og normal sommervannstand? Tilsynelatende er disse to størrelser i konflikt idet FBR har rett til å regulere vannstanden ned til kote 96,50 mens normal sommervannstand er på kote 98.686.

Det er imidlertid ingen nødvendig motstrid mellom disse to størrelsene. På den ene side skal sommervannstanden normalt holdes på kote 98.686, slik at hytteeierne ikke lider skade. På den annen side kan BFR, i andre deler av året enn sommeren, gå ned til kote 96,50.

Det kan tenkes at BFR kan gå ned til kote 96,50 også om sommeren, men da må de ha svært gode grunner for å gjøre det. Dette vil kunne være aktuelt i år med ekstremt lave vannmengder. Imidlertid har det i praksis over 40 år vist seg at det ikke er nødvendig å gå ned under normal sommervannstand på sommeren. Så var bl.a. tilfellet i 1995/96 på tross av spesielt lav grunnvannstand og ekstremt lite sne, cfr. FBRs brosjyre Flom Frost Tørke 1995 1996, s.2.

5. Når det gjelder årsaken til at vannstanden ble så lav sommeren 1999, gir ikke FBR noen direkte forklaring på dette. Konkret blir det opplyst at inntil 1999 bodde damvokteren ved Vassenden. Han er imidlertid gått av og damvoktertjenesten er nu lagt til damvokteren ved Sperillen. Grunnen til dette er åpenbart å spare penger.

Grunnen til at vannstanden ble så lav sommeren 1999 var ikke naturlige fysiske forhold, men skifte av damvokter. Det synes som om den nye damvokteren ikke tok seg tid til å følge opp jobben ved Bjonevatn,- muligvis fordi han ikke var klar over forutsetningene i det avholdte skjønnet.

6. Det er intet i skjønnsforutsetningene, reguleringstillatelsen eller skjønnnet som gir FBR rett til å ignorere vesentlige forutsetninger ved skjønnnet.

Det er feil når FBR skriver: «Det gjør at oppfølgingen av vannstanden ikke blir så omfattende som før, men den har hele tiden holdt seg innenfor det lovlige.» Når den dårligere oppfølging fører til at vannstanden blir for lav, har ikke vannstanden holdt seg innenfor det lovlige. Måten man nu organiserer damvoktertjenesten på må ikke være slik at det blir umulig å overholde vilkårene.

7. Når det gjelder fremtiden må man regne med at damvoktertjenesten blir endret. Ved slike endringer må det organiseres slik at forholdene ikke blir dårligere for hytteeierne enn de var mens damvokteren bodde på Vassenden.

FBR må gjerne automatisere. Det er ikke det saken dreier seg om. Men dersom FBR automatiserer, må det gjøres på en slik måte at hytteeierne ikke blir skadelidende for at FBR skal spare penger.

Jeg går så over til å behandle innstillingen til revisjon.

8. Generelt så har utredningen en veldig slagside ved den store konsentrasjonen om fiske og tilnærmet intet om hvilken betydning vannstanden har for adkomsten pr båt i Vestre Bjonevatn.

9. Det utredes en god del om Samsjøen, men omtrent intet om Vestre Bjonevatn. Det virker som om Vestre Bjonevatn ikke blir viet noen oppmerksomhet.

10. Kravet om revisjon var i hovedsak for å sikre en minimumsvannstand i sommersesongen. Men dette blir utredet kun for Samsjøen og Vestre Bjonevatn blir ignorert på dette vesentlige punktet.

11. Under punkt 8.5 siste avsnitt blir det påstått at de negative virkningene for landskapet i Bjonevatn ikke er så store. Dette bidrar til å skjule at det ikke sies noe om adkomsten til hyttene.

12. På s.9 blir det konstatert at privatrettslige forhold ble erstattet i overenskomst og skjønn. Men det sies intet om at dette var basert på en sentral forutsetning om normal sommervannstand. Slik det er formulert ser det ut som man mener at man bare kan se bort ifra disse ulempene. Men det er en uriktig fremstilling av skjønnnet slik jeg har vist i min drøftelse under punktene 1-7.

13. neste avsnitt påstås det at datofestet oppfyllingskrav bare har en estetisk begrunnelse. Det er ikke riktig for spørsmålet om sommervannstand i Bjonevatn, dreier det seg også om adkomst med båt til hyttene. Det sies heller intet om hvilke tappe- og fyllingsrestriksjoner som faktisk gjelder pr i dag og i hvilken grad revisjonen fører til endringer av disse. Likesom det ikke kan innføres nye, kan det heller ikke uten videre fjernes gamle restriksjoner, men dette sies det intet om.

14. I neste avsnitt hevdes det at «Et vilkår om oppfylling eller minimumsvannstand pr. 1. juli vil i praksis i betydelig grad begrense konsesjonærens utnyttelsesmuligheter». Her ser man helt bort i fra de restriksjoner som faktisk gjelder. Dermed ser det ut til at det forsøkes å frigjøre konsesjonæren fra gjeldende forpliktelser. Hva som er optimalt for formålet dreier seg ikke bare

om økonomiske tap som er det det konsentreres om her, men også hytteeierne adkomst til hyttene mv og det kan ikke fjernes uten videre og uten en grundig drøftelse.

15. På s. 13 anføres det at «magasinet utgjør et forholdsvis beskjedent bidrag til den totale kraftproduksjonen i vassdraget, og ikke bør få strenge vilkår.» Dette er å sette saken på hodet. Det forhold at bidraget er beskjedent begrunner strenge vilkår, for da blir ikke konsekvensene så store. Å dele opp kraftproduksjonen i småbiter for så å peke på at en av bitene er veldig liten, kan ikke begrunne at konsesjonæren skal få frie tøyler.
16. I neste avsnitt hevdes det at «varsling ved brå og ekstraordinær tapping er privatrettslig og at det ikke er anledning til å pålegge regulanter å offentliggjøre tapperutiner.» Dette ser ut som en merkelig begrepsforvirring. Hva mener man egentlig med privatrettslig? Dersom det blir tatt inn i konsesjonsvilkårene blir det offentligrettslig. Her foreligger det allerede en rekke bestemmelser som har betydning for hvordan og når det kan/skal tappes, så som reguleringsbestemmelsene og manøvreringsreglementet. Det er da ingenting i veien for at det tas inn i de reviderte konsesjonsvilkårene at det skal varsles ved brå og ekstraordinær tapping. Den siterte påstanden ytres uten henvisning til hjemmel. Jeg fremholder i denne forbindelse at det med moderne teknologi er lett å etablere en varsling og at varsling også har et sikkerhetsmessig aspekt.
17. På ovenstående bakgrunn ber jeg om at det i konsesjonsvilkårene kommer inn et krav om at det normalt skal være en sommervannstand på kote 98,686. Videre at det skal varsles ved brå og ekstraordinær tapping."

FBR uttaler følgende ved brev av 19. november 2020, som svar på brevet fra Vestre Bjonevatn Hytteforening v/advokat Rødner:

"Vi viser til departementets oversendelse den 10. november 2020, der det var vedlagt til uttalelse brev av 3. november 2020 fra advokat Jan Benj. Rødner på vegne av Vestre Bjonevatn Hytteeierforening v/Knut Pedersen.

Foreningen til Bægnavassdragets Regulering (FBR) har fått frist til uttalelse innen 27. november 2020. Nedenfor følger vår uttalelse til ovennevnte brev fra advokat Rødner. Uttalelsen er gitt innen svarfristens utløp.

Etter det vi forstår, anmoder Vestre Bjonevatn Hytteeierforening om at det stilles krav i konsesjonsvilkårene at det «normalt skal være en sommervannstand på kote 98,686. Videre at det skal varsles ved brå og ekstraordinær tapping».

Behandlingsprosess

Innledningsvis er det grunn til å påpeke at revisjon av konsesjonsvilkårene behandles etter bestemmelsene i vassdragsreguleringsloven.

Gjeldende konsesjonsvilkår og manøvreringsreglement er fastsatt ved kongelig resolusjon av 4. juli 1958.

Revisjon av vilkårene har vært gjenstand for et grundig arbeid og den har pågått i lang tid. Vedtak om å åpne revisjonssak ble fattet av Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) den 3. juni 2014, etter krav fra Ringerike kommune. Revisjonsdokument ble sendt på høring 8. februar 2016. Revisjonsprosessen ble kunngjort i Ringerikes Blad den 12. februar 2016.

NVE har sendt revisjonsdokumentet på høring til Ringerike kommune, Fylkesmannen i Buskerud, Buskerud fylkeskommune, andre berørte statlige forvaltningsorganer og natur- og friluftslivsorganisasjoner. Alle som ønsket papirversjon, fikk det fra FBR.

Det er innkommet flere kommentarer og merknader i forbindelse med høringen. En oppsummering av behandlingsprosessen og innkomne hørings svar er omtalt i NVEs innstilling til revisjon av konsesjonsvilkår for Samsjøen og Vestre Bjonevatn i brev til departementet den 26. juni 2020.

NVEs anbefaling

NVE har følgende anbefaling i saken:

«NVE anbefaler at det gis revidene konsesjonsvilkår for reguleringen av Samsjøen og Vestre Bjonevatn, basert på moderne standardvilkår. NVE mener moderne standardvilkår gir miljøforvaltningen hjemmel til å pålegge konsesjonæren å gjennomføre eventuelle nødvendige tiltak eller undersøkelser. NVE anbefaler ikke at det innføres begrensninger på vannstand eller tapping i Samsjøen eller Vestre Bjonevatn, da dette med stor sannsynlighet vil begrense konsesjonærens mulighet til å bruke reguleringen slik tillatelsen forutsetter.»

Gjeldende konsesjon er fra 1958 og er gitt felles for både Samsjøen og Vestre Bjonevatn. Opprinnelig krav fra Ringerike kommune om vilkårsrevisjon, gjaldt utelukkende konsesjonsvilkårene for Samsjøen. FBR tok imidlertid selv initiativ til at revisjonen også skulle omfatte Vestre Bjonevatn slik at det vil være oppdaterte konsesjonsvilkår for begge reguleringer.

Krav om sommervannstand

FBR fastholder at kravet fra Vestre Bjonevatn Hytteeierforening om fast sommervannstand faller utenfor revisjonsadgangen og må avvises.

De ulemper og skadevirkninger som reguleringen har medført for allmenne og private interesser, var grundig belyst og utredet i forbindelse med konsesjonsbehandlingen og etterfølgende erstatningsskjønn i 1959. Reguleringene har etter FBRs oppfatning ikke ført til nye uforutsette miljømessige skadevirkninger for allmenne interesser, som ikke i vesentlig grad er ivaretatt gjennom vilkårene.

Reguleringsgrensene (HRV/LRV) er en del av konsesjonen, de kan ikke endres ved en revisjon. Det kan heller ikke innføres nye tappe- og fyllingsrestriksjoner som indirekte innskrenker muligheten til å nytte reguleringsgrensene som er gitt i konsesjonen.

Et vilkår om minimumsvannstand vil i betydelig grad begrense konsesjonærens utnyttelsesmuligheter av reguleringshøyden, noe som igjen vil påføre bakenforliggende kraftverkseiere økonomiske tap. FBR vil som ved behandlingen hos NVE påpeke at konsesjonen ikke kun er en rettighet, men også en forpliktelse til å nytte naturressursen mest mulig optimalt for formålet.

Revisjonsadgangen gir primært muligheter til å sette nye vilkår for å rette opp miljøskader som har oppstått som følge av reguleringen. forslag til oppdaterte konsesjonsvilkår er det blant annet inntatt krav om minstevannføring, noe som er et nytt vilkår sammenlignet med gjeldende konsesjon.

Ved en revisjon kan vilkårene også bli modernisert og uaktuelle vilkår slettet. Eksempler på utdaterte og uaktuelle vilkår i konsesjonen av 1958 er krav til bruk av norsk arbeidskraft, norske varer, bestemmelser knyttet til tømmerfløting, med mer. Fjerning av denne type bestemmelser er hensyntatt i forslag til nye konsesjonsvilkår.

Modernisering omfatter typisk språklig utforming, men også andre forhold. Modernisering gjelder for eksempel oppdatering av angitt kotehøyde som Vestre Bjonevatn Hytteeierforening viser til (98,686). Denne kotehøyden knytter seg til en tidligere og utdatert høydeangivelse for dette geografiske området. Nye høydeangivelser ble tatt i bruk fra 1. oktober 1977 og baserer seg på høydeangivelser i NN 1954-systemet. Korrekt angivelse av reguleringshøydene for Vestre Bjonevatn er som følger:

Reguleringsgrense	Tidligere angivelse	NN 1954-standarden
	99,00	228,77
LRV	96,50	226,27

Samlet reguleringshøyde for Vestre Bjonevatn er 2,50 meter.

Reguleringshøyde og mulige skader og tap i forbindelse med reguleringen, herunder krav om erstatning for båthold, omlegging av brygger, skjemmet utseende, med mer, lå også til grunn for behandling av skjønnsakene om erstatnings- og tiltaksskjønn av 27. juni 1959 og påfølgende overskjønn av 23. oktober 1959. Vestre Bjonevatn Hytteeierforenings krav om fast sommervannstand fremstår for FBR som en «omkamp» om selve reguleringen og må som nevnt ovenfor avvises.

Det skal bemerkes at funksjonen til et reguleringsmagasin i all hovedsak er å kunne lagre vann til å produsere kraft om vinteren. Magasinet vil da være maksimalt nedtappet på senvinteren, og fylles opp i løpet av våren med snøsmeltingen. Det er derfor to faktorer som kan bestemme vannstanden i et magasin til sommeren — nedtappingen på senvinteren, og hvor mye den fylles opp om våren. FBR som regulant har god kontroll på nedtappingen, mens oppfylling må beregnes ut fra snømengde og nedbørsprognoser. Det er begrenset hvor godt oppfyllingen kan beregnes i forkant av smettesesongen. Nedbørsprognoser gjelder kun for et kort tidsrom. Med klimaendringer øker også sannsynligheten for et mer skiftende og uforutsigbart vær.

NVE støtter i sin anbefaling av 20. juni 2020 FBR forståelse av at det ikke er adgang til å endre konsesjonen på den måten Vestre Bjonevatn Hytteeierforening krever. En grense på nedtappingen på senvinteren vil være i strid med de konsesjonsgitte reguleringsgrensene, og ligger derfor utenfor de endringene som kan gjøres i en vilkårsrevisjon.

Krav om varsling ved brå og ekstraordinær tapping

Vestre Bjonevatn Hytteeierforening krever også at det skal inntas krav i konsesjonen om varsling ved brå og ekstraordinær tapping.

Konsesjonsvilkår gir strenge føringer på regulanten. Brudd på vilkårene kan medføre straffesanksjoner. FBR kan ikke se at det er grunnlag for å innta varsling som et konkret krav. Det er gjennom revisjonen allerede inntatt et nytt krav om minstevannføring. Det er i tillegg et selvstendig krav om at alle vannføringsendringer skal skje gradvis. NVE har i sitt brev av 26. juni 2020 heller ikke anbefalt at det settes krav om varsling. NVE har derimot anbefalt at FBR som regulant går i dialog med hytteforeninger og vel for å komme fram til frivillige, praktiske løsninger. FBR er innstilt på å gå i slik dialog, og vil følge opp dette i det videre samarbeid med relevante aktører.

Oppsummering

FBR kan ikke se at det er grunnlag for å fastsette krav om minstevannstand på sommeren. Et slikt vilkår er i strid med de konsesjonsgitte reguleringsgrensene, og ligger derfor utenfor de endringene som kan gjøres i en vilkårsrevisjon.

FBR kan heller ikke se at det er grunnlag for å fastsette særskilte krav om varsling. FBR vil i tråd med anbefaling fra NVE gå i dialog med relevante aktører, for å finne frivillige praktiske løsninger på mulig varsling.

Forøvrig støtter FBR oppdaterte konsesjonsvilkår og manøvreringsreglement slik de er foreslått av NVE for regulering av Vestre Bjonevatn og Samsjøen i Begnavassdraget."

IV Departementets bemerkninger

1 Innledning

I henhold til vassdragsreguleringsloven § 8 tredje ledd kan vilkårene i tidligere gitte tidsubegrensede konsesjoner revideres 50 år etter konsesjonstidspunktet.

Etter krav fra Ringerike kommune vedtok NVE i juni 2014 å åpne sak om revisjon av konsesjonsvilkår for regulering av Samsjøen og Vestre Bjonevatn (Bjonevatn).

Tillatelsen til å regulere Bjonevatn og Samsjøen ble gitt til FBR ved kgl. res. av 4. juli 1958. Reguleringskonsesjonen ble gitt på ubegrenset tid, dog slik at konsesjonen gjelder for 50 år fra konsesjonsdato for vannfall som ikke tilhører staten eller norske kommuner, men som deltar i reguleringene. Ved kgl. res. av 13. juni 1996 fikk FBR tidsubegrenset konsesjon for de reguleringene hvor konsesjonstiden ikke var utløpt.

En revisjon gir i utgangspunktet adgang til å sette nye vilkår for å rette opp miljøskader som har oppstått som følge av reguleringen, men eldre vilkår kan også bli modernisert og uaktuelle vilkår kan bli slettet. Rammene for selve konsesjonen, for eksempel regulerings høyden eller konsesjonsgitte overføringer, kan ikke endres ved en revisjon. Det er bare konsesjonsvilkårene som kan tas opp til revisjon.

2 Innkomne revisjonskrav og NVEs innstilling

I høringsrunden mottok NVE uttalelser fra kommunen, FNF Buskerud, tre vel- og hytteforeninger og tre privatpersoner. Uttalelsene gjaldt i stor grad de samme kravene. Kravene er som følger:

- Sommervannstand i Samsjøen, og ev. begrenset nedtapping om våren for å oppnå dette.
- Varsling ved hard eller ekstraordinær tapping i Samsjøen, evt. begrensninger i tappehastighet

- Begrensninger av nedtapping i Bjonevatn av hensyn til røye og kreps

- Vilkår og tiltak for å ivareta fisk.

NVE anbefaler ikke at det innføres begrensninger på vannstand eller tapping i Samsjøen eller Bjonevatn. Dette vil med stor sannsynlighet begrense konsesjonærens mulighet til å bruke reguleringen slik tillatelsen forutsetter. NVE anbefaler ikke at varsling ved hard nedtapping settes som et vilkår for konsesjonen, men anbefaler at regulanten går i dialog med hytteforeninger og vel for å komme fram til en frivillig, praktisk løsning.

NVE anbefaler at det gis reviderte konsesjonsvilkår for reguleringen av Samsjøen og Bjonevatn basert på moderne standardvilkår. NVE mener at eventuelle fiskebiologiske undersøkelser og habitatforbedrende tiltak kan pålegges i medhold av naturforvaltningsvilkåret i de nye konsesjonsvilkårene.

3 Fakta om reguleringen av Samsjøen og Bjonevatn

Samsjøen og Bjonevatn er to relativt små vann i Ringerike kommune som drenerer til Begnavassdraget uavhengig av hverandre.

Bjonevatn drenerer til Sperillen via Bjonelva. Reguleringen utnyttes sammen med regulert vann fra Sperillen i Hensfoss kraftverk, og deretter Begna kraftverk.

Samsjøen drenerer til Begna ca 10 km nedstrøms Sperillen via elva Somma. Reguleringen utnyttes i Begna kraftverk og deretter i Hofsfoss kraftverk.

Sperillen reguleres etter en tillatelse gitt i 1904, etter vassdragsloven av 1887.

Hensfoss, Begna og Hofsfoss kraftverk er konsesjonsfrie kraftverk.

Vannet som magasineres i Samsjøen og Bjonevatn overføres ikke via tunnel til et kraftverk, men slippes via elvene Somma og Bjonelva til Sperillen.

Det er ikke pålagt minstevannføring i Bjonelva og Somma nedstrøms demningene utover alminnelig lavvannføring. Vannføringen i elvene over året er totalt sett som før regulering, men forskjøvet i tid etter regulantens behov for driftsvann.

4 Generelle avveininger ved revisjon

Vannkraften representerer en betydelig miljøpåvirkning i norske vassdrag. Ved eldre utbygginger ble natur og miljø ikke vektlagt på samme måte som i dag. Naturmangfold, fisk, friluftsliv og landskap er viktige hensyn som skal vektlegges ved revisjon. Det vil i årene fremover være nødvendig å intensivere arbeidet med å revidere miljøvilkår for eksisterende utbygginger for å sikre en helhetlig forvaltning av vannkraftressursene. I en revisjonssak skal det foretas en avveining mellom fordeler og ulemper ved nye eller endrede vilkår. Et viktig hensyn i avveiningen av nye eller endrede vilkår er i hvilken grad disse vilkårene gir muligheter for vesentlige miljøforbedringer. Vurderingen ved revisjon er ikke den samme som ved en ny vannkraftkonsesjon. For nye inngrep skal det gjøres en sammenligning av et omsøkt inngrep sett opp mot eksisterende tilstand før inngrepet er foretatt. Det relevante sammenligningsgrunnlaget ved en revisjon blir imidlertid et allerede utbygd kraftanlegg sett opp mot anlegget med foreslåtte avbøtende tiltak.

Om slike tiltak er aktuelle i den enkelte revisjonssak vil bero på en vurdering av berørte områders verdi og potensiale, de avbøtende tiltakenes virkning på berørt verdi og tiltakenes produksjonstap og kostnad. Aktuelle tema for verdivurdering av et berørt område i revisjonssammenheng vil i første rekke være friluftsliv og landskapsopplevelse, fisk og fiske og naturmangfold (utvalgte naturtyper og prioriterte arter). På den annen side vil et viktig hensyn være i hvilken grad de nye eller endrede vilkår vil medføre redusert krafttilgang for samfunnet sett opp mot hensynet til forsyningssikkerhet og behovet for fornybar energi, i tillegg til kostnaden ved tiltaket for konsesjonæren. En svekket kraftbalanse kan skape behov for annen alternativ produksjon. I Meld. St. 25 (2015-2016) "Kraft til endring – Energipolitikken mot 2030" gis det en bred gjennomgang av utviklingstrekk, status og perspektiver for den innenlandske energiforsyningen. Den legger frem energipolitikken mot 2030, hvor energiforsyning, klimautfordringer og næringsutvikling ses i sammenheng.

Vannkraftverk med magasiner og reguleringsevne er viktig for forsyningssikkerheten i Norge da de gir det norske kraftsystemet stor fleksibilitet. Denne fleksibiliteten har høy samfunnsøkonomisk verdi. Stor variasjon i nedbør og i tilsig gjør magasinkapasiteten verdifull, siden forbruket varierer ulikt med tilsiget. Den regulerbare vannkraften kan tilpasses markedets og energisystemets løpende behov over år, sesonger, timer og sekunder, i tillegg til at store vannkraftanlegg har en gunstig effekt på stabiliteten i kraftsystemet.

Ved å innføre standardvilkår vil revisjonssakene i stor grad kunne reduseres til vurderinger knyttet til endringer i manøvreringsreglementet, herunder minstevannføring og magasinrestriksjoner, i de vassdragene der det er aktuelt. Det er stor variasjon mellom ulike vassdrag og magasiner. Skader og ulemper for miljø og samfunn som er store i et vassdrag behøver ikke være det i andre med samme type inngrep. Siden det er stor variasjon mellom ulike vassdrag og magasiner vil også virkninger og nytte av ulike tiltak variere.

Forarbeidene til revisjonsbestemmelsen som ble vedtatt ved lovendringen i 1992, jf. Ot.prp. nr. 50 (1991-92), legger fortsatt gjeldende føringer for hva det er relevant å ta hensyn til ved en revisjon. Hvilke nye og endrede vilkår som er relevante i den enkelte revisjonssaken vil være avhengig av en rekke forhold som ny lovgivning, endringer i samfunnsoppfatningen, interessekonflikter, nye skader eller ulemper, økologiske, hydrologiske eller økonomiske forhold. Av forarbeidene fremgår det at pålegg ikke skal medføre vesentlig produksjonstap for konsesjonæren og at hensynet til opprettholdelse av kraftproduksjon og reguleringsevne skal veie tungt. Departementet viser til OEDs retningslinjer for revisjon av konsesjon for vassdragsreguleringer (mai 2012) om at pålegg om minstevannføring og magasinrestriksjoner kun skal fastsettes "hvor spesielle hensyn tilsier det". Det må tas i betraktning at alle skjerpelser i utgangspunktet medfører dyrere kraftproduksjon og en økonomisk belastning for konsesjonæren. For eldre reguleringer der anlegget for lengst er nedskrevet, vil det likevel kunne være grunn til å gå lenger ved revisjonen enn ved nyere konsesjoner.

Behovet og verdien av reguleringsevne og fleksibilitet forventes å øke i årene som kommer, i takt med omstillingen i energisystemet i Norge og i landene rundt oss. Kraftsystemet vil bli mer utsatt for større, raskere og mer uforutsigbare svingninger i produksjon, forbruk og i kraftflyt mellom Norge og utlandet. En økende andel uregulerbar fornybar kraft i det nordiske markedet og nedleggelse av termiske kraftverk gjør at evnen til hurtig regulering av den eksisterende

produksjonen blir enda viktigere. I dag er det få andre kilder til slik fleksibilitet enn den regulerbare vannkraften.

Et integrert kraftmarked og flere utenlandsforbindelser har synliggjort verdien som ligger i vannkraften og dens regulerbarhet. Dette har ført til at mange kraftanlegg driftes annerledes enn da konsesjonen ble gitt, for eksempel med mer variabel vannføring. I tillegg er det i dag større fokus på klimaendringer og behovet for fornybar energi. Revisjon av konsesjonsvilkår vil derfor måtte vurderes i lys av et endret miljø-, klima- og energiregime. Miljøforbedringer som kan oppnås gjennom strengere vilkår og mindre fleksibilitet i vannkraftkonsesjonene må veies opp mot tapt kraftproduksjon, reguleringsevne og evne til flomhåndtering.

5 Kunnskapsgrunnlaget

Revisjonsdokumentet beskriver forholdene i vassdraget. Kravene som har kommet inn er oppsummert og kommentert av NVE. Etter departementets vurdering inneholder revisjonsdokumentet, høringsuttalelsene, NVEs innstilling og merknader til denne tilstrekkelig informasjon ut fra sakens størrelse og kompleksitet, og oppfyller kravene som fremgår av OEDs retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår av 25.5.2012.

6 Departementets vurdering av innkomne krav

6.1 Vannstanden i Samsjøen

Både Ringerike kommune, FNF Buskerud, Samsjøen Vel og Samsjøen Hytteforening har krevd en minimumsvannstand på HRV – 1 m til 1. juli i Samsjøen. Både Velforeningen og Hytteforeningen har senere bedt om at denne minstevannstanden holdes fram til 1. september.

FBR hevder at vannstandskravet er i strid med regulantens rett til å utnytte konsesjonen fullt ut. FBR opplyser at dette nivået oppnås ca. halvparten av tiden per i dag, og har beregnet hvordan magasinet må disponeres for å kunne oppfylle kravet hvert år. Beregningene viser at vannstanden må ligge på LRV + 3 m pr. 1. april, for at denne vannstanden skal nås med 90-100% sannsynlighet 1. juli. Dette innebærer at bare halve magasinet er i bruk per 1. april.

NVE er enig i regulantens beregninger, og påpeker at funksjonen til et reguleringsmagasin i all hovedsak er å kunne lagre vann til å produsere kraft om vinteren. Magasinet vil da være maksimalt nedtappet om senvinteren, og fylles opp i løpet av våren med snøsmeltingen. Ifølge NVE er det nedtappingen om senvinteren og oppfyllingen om våren, som bestemmer vannstanden i et magasin om sommeren. Departementet er enig med NVE i at en regulant har god kontroll på nedtappingen, men mindre kontroll på oppfyllingen, fordi oppfyllingen er mer komplisert å beregne ut fra snømengde og nedbørsprognoser.

Historiske vannstandsdata for Samsjøen

Vannstandsdataene viser at i løpet av de siste ca. 30 år har sommervannstanden vært under HRV-1 m i 4 år av hver 10 årsperiode. Dette viser at problemet med lav sommervannstand over tid har vært relativt stabilt.

Departementet har merket seg at den største forskjellen på manøvreringen i de ulike periodene ser ut til å være tidspunktet for nedtapping av vannet. Ifølge NVE kan dette være en medvirkende årsak til at lav vannstand oppleves som et økende problem – ikke at antall somre med lav

vannstand har økt, men at vannet er mer nedtappet også utenfor høysesongen og før snøen kommer. Departementet er enig med NVE i dette.

Nedtapping og minimumsvannstand

Vannstandsdata for de siste ti årene viser at det er lite samsvar mellom minimumsvannstanden senvinters og vannstanden 1. juli. Departementet er enig i NVEs vurdering om at det er oppfyllingen i smeltesesongen som har størst påvirkning på vannstanden 1. juli i Samsjøen, og ikke nivået på minimumsvannstanden i forkant.

Ifølge NVE er det et visst samsvar mellom at minimumsvannstanden inntreffer sent i sesongen, og lav vannstand 1. juli. Samtidig er det slik at for 3 av de 4 årene der ønsket sommernivå ikke ble nådd 1. juli, ble ikke nivået nådd før lenge etterpå (fra slutten av august og langt ute i oktober). Dette tyder også på at å avslutte nedtappingen tidligere ikke nødvendigvis ville gitt ønsket sommernivå per 1. juli.

Etter NVEs mening viser dette at faktoren som regulanten har mest kontroll på, tidspunkt og nivå for maks nedtapping senvinters, er en dårlig indikator for sommervannstand. Om regulanten skal kunne innfri kravet 1. juli må regulanten ta høyde for en variabel oppfyllingssesong, og ha god margin. Departementet slutter seg til NVEs vurdering.

Oppfylling

Det er begrenset hvor godt oppfyllingen kan beregnes i forkant av smeltesesongen. Med klimaendringer øker også sannsynligheten for et mer skiftende og uforutsigbart vær.

NVE har vurdert effekten av en «myk» restriksjon; å fastsette en dato på våren for tappestans, hvor tilsig deretter utelukkende skal brukes til oppfylling av magasinet. Dette gir et insentiv til å tappe ned magasinet hardere i forkant av denne datoen, fordi resterende vann ikke vil kunne brukes til kraftproduksjon denne vinteren. Samsjøen tappes per idag ikke helt ned til LRV på senvinteren, og det er derfor rom for at en kraftigere nedtapping kan gjøres.

En annen ulempe er at ved sen snøsmelting, som inntreffer senere enn den fastsatte «tappestansdatoen», vil det være spesielt ugunstig for regulant å ikke kunne bruke gjenværende vann i magasinet fram til snøsmeltingen begynner, i en situasjon der det generelt er lite vann i magasinene og lagret vann har spesielt høy verdi. Veksling mellom tørre og våte vintre, flomperioder og smeltesesonger gjør det vanskeligere å fastslå en konkret dato som egner seg som en «tappestansdato». Samlet sett vurderer NVE det dit hen at å fastsette en konkret dato for tappestans ikke vil være hensiktsmessig her. Departementet er enig i NVEs standpunkt.

Hytteforeningen mener at det bør settes krav om snødybdemålinger og modellering av tilsig i de nye konsesjonsvilkårene. For å kunne beregne snømagasinet med noe særlig grad av sikkerhet kreves det ifølge NVE et godt måleprogram over tid. Et slikt snømåleprogram er ifølge NVE både tidkrevende og kostbart, og pålegges bare der det er spesielt stort behov. Departementet kan ikke se det er spesielt store behov for snødybdemålinger mv. her, og slutter seg til NVEs vurdering.

Konklusjon

Departementet er enig med NVE i at innføring av et vannstandskrav som et vilkår i konsesjonen vil kunne medføre at regulanten ikke vil kunne utnytte magasinet og konsesjonen fullt ut.

NVE har også vurdert å fastsette en konkret «tappestansdato» om våren, og prioritere oppfylling av magasinet etter denne datoen, men har kommet til at det ikke vil være hensiktsmessig. Det å pålegge et snømåleprogram som er detaljert nok til å kunne gi et troverdig anslag er etter NVEs mening for tid- og kostnadskrevende til å kunne forsvares for en såpass liten del av reguleringsystemet. Departementet slutter seg til NVEs standpunkt.

6.2 Vannstandsvariasjoner i Samsjøen

Et av kommunens krav er innføring av rutiner for varsling ved ekstraordinær eller hard nedtapping av Samsjøen. Kommunen ønsker at tappingen er så skånsom som mulig med en fastsatt grense for maks nedtapping i løpet av et døgn. Flere av de andre partene har støttet dette kravet.

Regulanten mener at kravet bunner i en enkelthendelse fra 2007 i forbindelse med at noen båter ble skadet under en nedtapping i løpet av september måned. FBR skriver at nedtappingen tilsvarte ca 3 m i september eller 10 cm per døgn, som regulanten mener er innenfor påregnelig tappehastighet. FBR mener for øvrig at kravet er privatrettslig, og at det er anledning til å holde seg orientert om tapping via en sms-tjeneste.

I likhet med NVE legger departementet til grunn at kravet er fremmet av kommunen på vegne av sine innbyggere, som en allmenn interesse. Brå nedtapping kan være en stor ulempe spesielt for båteiere, særlig om det skjer i en tid på året når de ikke er til stede. Dersom nedtappingen på 3 m i løpet av september 2007 var ujevn i løpet av måneden den varte, kan tappehastigheten til tider ha vært betydelig mer enn gjennomsnittet på 10 cm i døgnet.

På den annen side er konsesjonsvilkår å regne som strenge føringer, og brudd på vilkårene kan medføre straffesanksjoner. For at varsling om tapping skal nedfelles som et vilkår i konsesjonen, mener NVE at brå og ekstraordinær tapping må være et vesentlig problem, som er gjentakende og som vanskelig lar seg løse på annet vis. Vannstandskurvene for de siste 20 årene fra Samsjøen viser at 2007 skilte seg markant ut når det gjelder nedtapping om høsten. De fleste årene tappes det ikke ned før desember, eller tidligst midten av november. Enkelte år har det vært tappet ned tidligere, men da enten mindre nedtapping totalt (ca 1,20 i okt/nov 2008) eller gradvis, fordelt over flere måneder. Dette er i tråd med regulantens påstand om at kravet skyldes en enkelthendelse.

Normalsituasjonen i Samsjøen er at vannet vil tappes ned tidlig på vinteren. Slik NVE ser det må båteiere være forberedt på at denne nedtappingen kan begynne i november, og en sjelden gang tidligere.

Departementet er enig med NVE i at det mest hensiktsmessig er om FBR går i dialog med hytteforeningene, både for å informere om hva som er normal og forventet tappepraksis og hva som eventuelt er uvanlig, og for å få en forståelse av hvilken tappehastighet på hvilken tid på året som kan skape problemer. Departementet oppfordrer partene til å inngå en frivillig avtale om enkel varsling til kontaktpersoner i hytteforeningene ved tapping som skiller seg vesentlig fra normal praksis.

6.3. Nedtapping av Vestre Bjonevatn

Flere av høringspartene har påpekt at røye- og krepebestandene i Vestre Bjonevann har gått kraftig ned etter regulering. Røyerogna er utsatt dersom den legges i reguleringssonen, og partene har foreslått at nedtappingen på sen vinteren begrenses eller utsettes til etter at rognen har klekket.

Regulanten er klar over problemet, og påpeker at det er nødvendig å kunne tappe ned magasinene på sen vinteren for å kunne utnytte reguleringen. FBR viser til at en grense på nedtappingen i praksis vil utgjøre en ny LRV, som det ikke er anledningen til å endre i en revisjonssak.

Departementet er enig med NVE i at å sette en grense på nedtappingen på sen vinteren vil være i strid med de konsesjonsgitte reguleringsgrensene, og ligger derfor utenfor de endringene som kan gjøres i en vilkårsrevisjon.

Å utsette nedtappingen til etter klekkingen av rogn i reguleringssonen vil ifølge NVE også være i direkte konflikt med hensikten med reguleringen. Departementet er enig i NVEs vurdering.

6.4. Fast sommervannstand for Vestre Bjonevatn

Hytteforeningen v/advokat Rødner anmoder om at det stilles krav i konsesjonsvilkårene om at det normalt skal være en sommervannstand på kote 98,686. Det hevdes at det under skjønnet i 1958 ble lagt til grunn at naturlig sommervannstand tilsvarer kote ca. 98,686.

FBR fastholder at kravet fra Hytteforeningen om fast sommervannstand i Vestre Bjonevatn faller utenfor revisjonsadgangen og må derfor avvises.

Departementet vil påpeke at rammene for selve konsesjonen, laveste og høyeste regulerte vannstand, ikke kan endres ved revisjon. Et krav om sommervannstand på 98,686 som tilsvarer HRV minus 0,314 meter, vil medføre at regulanten i praksis ikke kan utnytte reguleringen. Anmodningen fra Hytteforeningen om fast sommervannstand i Vestre Bjonevatn tas ikke til følge.

6.5. Varsel om tapping fra Vestre Bjonevatn

Etter departementets vurdering er det mest hesiktsmessig om FBR går i dialog med hytteforeningene, både for å informere om hva som er normal og forventet tappepraksis for Vestre Bjonevatn, og hva som eventuelt er uvanlig for å skjønne hvilken tappehastighet på hvilken tid av året som kan skape problemer.

6.6. Minstevannføring fra Vestre Bjonevatn og Samsjøen

NVE viser til at det ikke er krav om en tallfestet minstevannføring i konsesjonsvilkårene for Somma eller Bjonelva i dag, men at konsesjonen har en generell bestemmelse om å ikke minske lavvannføringen. Regulanten har praktisert å slippe minst 200 l/s i Somma, og 100 l/s i Bjonelva. Det har ikke kommet krav om minstevannføring i revisjonssaken. NVE anbefaler at vannføringen som slippes per i dag innføres som minstevannføring i vilkårssettet. Departementet slutter seg til forslaget.

7. Departementets oppsummering og konklusjon

I likhet med NVE anbefaler ikke departementet at det innføres begrensninger på vannstand eller tapping i Samsjøen og Vestre Bjonevatn, da dette med stor sannsynlighet vil begrense konsesjonærens mulighet til å bruke reguleringen slik tillatelsen forutsetter.

Departementet slutter seg til NVEs tilrådning om å innføre minstevannføring i vilkårssettet i tråd med etablert praksis. Departementet slutter seg videre til forslaget om å fjerne utdaterte konsesjonsvilkår, og at det innføres nye standardvilkår etter vassdragsreguleringsloven, som bl. a. omfatter mer detaljerte naturforvaltningsvilkår.

8. Merknader til nye konsesjonsvilkår

Post 1 Konsesjonstid og revisjon

Konsesjonen gis på ubegrenset tid. Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år.

Post 2 Konsesjonsavgifter

Økonomiske vilkår omfattes normalt ikke av en vilkårsrevisjon, og konsesjonsavgiftene foreslås videreført med kr 0,50 pr nat.hk. til staten og kr 3,00 pr. nat.hk. til kommunen, i tråd med vilkårene vedtatt ved kgl. res. 04.07.1958. Satsene er for tiden på henholdsvis kr 6,55 til staten (pr. 01.01.2018) og kr 35,76 til kommunen (pr. 01.01.2014). Oppjustering av årlige konsesjonsavgifter skjer etter de til enhver tid gjeldende regler.

Post 3 Konsesjonskraft

Det foreslås å oppdatere teksten i tidligere post 21 i tråd med moderne standardvilkår, med unntak av omtalen av konsesjonskraftprisen. Departementet foreslår å beholde eksisterende bestemmelse om at kraften leveres etter en maksimalpris beregnet til å dekke produksjonsomkostningene, dvs. ikke «OED-pris».

Ifølge de gjeldende vilkårene kan pålegget om konsesjonskraft tas opp til ny vurdering etter 30 år. Departementet anbefaler at dette erstattes med bestemmelse om 20 år, i tråd med moderne standardvilkår, jf. vregl. § 22 og vannfallrettighetsloven § 19.

Det foreslås å beholde bestemmelsen om at oppsagt kraft ikke senere kan forlanges avgitt.

Videre foreslås å beholde bestemmelsen om at staten kan kreve tildelt inntil 5 % av kraften, som er i tråd med moderne standardvilkår.

Post 5 Byggefrister mv.

Det foreslås at fristen for oppstart av byggearbeid utvides fra 2 til 5 år, og at fristen for fullføring etter søknad kan utvides med ytterligere 5 år. Endringene er i tråd med moderne standardvilkår.

Post 7 Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.

Myndighet for godkjenning av planer og tilsyn mv. er tillagt NVE i tråd med moderne standardvilkår.

Post 8 Naturforvaltning

Det foreslås inntatt moderne standardvilkår om naturforvaltning. Videre foreslås inntatt en bestemmelse om å ta vare på og om nødvendig gjøre kompensierende tiltak for friluftsliv. Bestemmelsen er ny og er i tråd med moderne standardvilkår.

Pålegg i medhold av naturforvaltningsvilkåret må være knyttet til skader forårsaket av utbyggingen, og kostnadene ved pålegget må stå i rimelig forhold til tiltakets skadevirkninger og til nytten av pålegget.

Post 9 Automatisk fredete kulturminner

Bestemmelsen om undersøkelse av «fortidsminner» oppdateres til moderne vilkår om automatisk fredede kulturminner. NVE har anbefalt å ikke pålegge betaling av sektoravgift til kulturminner, fordi den opprinnelige konsesjonen har vilkår om undersøkelser av fortidsminner. Departementet slutter seg til dette.

Post 10 Forurensning mv.

Bestemmelsen er ny og foreslås inntatt i tråd med moderne standardvilkår.

Post 12 Terskler mv.

Bestemmelsen er ny og foreslås inntatt i tråd med moderne standardvilkår.

Post 13 Rydding av reguleringssonen

Gjeldende vilkår suppleres og konkretiseres ytterligere. NVE gis myndighet til å gi pålegg etter bestemmelsen, alt i tråd med moderne standardvilkår.

Post 14 Manøvreringsreglement mv.

Medfører vilkår om vannslipp og vannstandsendringer skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan det gjøres nødvendige endringer i reglementet, jf. reglementet post 4. Regelen er lovfestet i vassdragsreguleringsloven § 16 tredje ledd.

Post 17 Etterundersøkelser

Bestemmelsen er ny og foreslås inntatt i tråd med moderne standardvilkår.

Post 21 Tinglysing

All tinglysing foretas sentralt av Kartverket, og ikke lenger av de ulike rettskretser.

For øvrig slutter Olje- og energidepartementet seg til NVEs merknader til konsesjonsvilkårene.

9. Merknader til nytt manøvreringsreglement

Post 1

Dagens praksis om å slippe minst 200 l/s i Somma, og 100 l/s i Bjonelva innføres som minstevannføring i vilkårssettet i tråd med NVEs anbefaling.

NVE anbefaler at høydegrunnlaget blir konvertert til NN2000. Departementet har bedt regulatnen om at høydegrunnlaget oppdateres.

Post 2

Posten videreføres. I tråd med moderne standardvilkår føyes det til bestemmelser om gradvise vannføringsendringer, og at tapping for øvrig skjer etter kraftverkseiers behov.

Post 4

Posten er ny, og inneholder bestemmelse om at det kan fastsettes endringer i reglementet i tilfelle manøvreringen medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser. Dette er i tråd med moderne standardvilkår.

Olje- og energidepartementet

t i l r å r:

Reviderte vilkår for tillatelse til Foreningen til Bægnavassdragets Regulering til å regulere Vestre Bjonevatn og Samsjøen fastsettes i samsvar med vedlagte forslag.

Statsministerens kontor
Bifalt ved
kongelig resolusjon
av 16. april 2021

Foredratt av statsråd Ropstad

Anne Nafstad dyffingsmo

Vedlegg 1

1. I medhold av lov av 14. desember 1917 nr. 17 om regulering og kraftutbygging i vassdrag (vassdragsreguleringsloven) § 8 fastsettes reviderte vilkår for tillatelse til Foreningen til Bægnavassdragets Regulering til å regulere Vestre Bjonevatn og Samsjøen i Søndre Land, Gran og Ringerike kommuner, jf. vedlegg 2.
2. Det fastsettes revidert manøvreringsreglement for regulering av Vestre Bjonevatn og Samsjøen i Søndre Land, Gran og Ringerike kommuner, jf. vedlegg 3.

Vedlegg 2

**Vilkår for tillatelse etter vassdragsreguleringsloven til
Foreningen til Bægnavassdragets Regulering
til å regulere Vestre Bjonevatn og Samsjøen
i Søndre Land, Gran og Ringerike kommuner, Innlandet og Viken fylker**

(Fastsatt 16.04.2021. Erstatte tidligere vilkår gitt ved kgl. res. 04.07.1958)

1

(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 8 første ledd.

Anleggene må ikke nedlegges uten Kongens eller Stortingets samtykke, jf. vassdragsreguleringsloven § 10 annet ledd.

Reguleringskonsesjonen, reguleringsanleggene eller andeler i reguleringsanleggene kan bare overdras i forbindelse med samtidig overdragelse av vannfall i samme vassdrag nedenfor anlegget. Det samme gjelder ved andre disposisjoner over konsesjonen, anleggene eller andeler i anleggene, herunder pantsettelse, arrest eller utlegg.

2

(Konsesjonsavgifter)

Det skal betales en årlig avgift til staten på kr 0,50 pr. nat.hk og de kommuner og fylkeskommuner som Kongen bestemmer på kr 3,00 pr. nat.hk. Satsene refererer seg til det som opprinnelig ble fastsatt ved kgl.res. av 04.07.1958.

Avgiften til fylkeskommunene og kommunene, fordeles mellom disse innbyrdes etter bestemmelse av NVE. Skjer det endringer i reguleringer, overføringer, kommunegrenser eller annet som i vesentlig grad kan påvirke delingsresultatet, kan ny fordeling foretas. Avgiften avsettes særskilt for hver kommune til et fond, som anvendes etter bestemmelse av fylkestinget eller kommunestyret. Fondets midler skal fortrinnsvis anvendes til utbygging av næringslivet i distriktet.

Satsen for konsesjonsavgifter skal justeres hvert 5. år, i tråd med gjeldende regler.

Betales ikke avgiften til forfallstid, betales rente som fastsatt i medhold av forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg.

Avgiften beregnes etter den økning av vassdragets lavvannføring som reguleringen antas å medføre utover den vannføringen som har vært påregnelig år om annet 350 dager i året. Ved beregningen legges det til grunn at magasinet utnyttes slik at vannføringen i lavvannsperioden blir så jevn som mulig. Avgjørelsen om beregning av avgiften treffes av NVE.

Avgiften skal betales av de enkelte vannfalls- eller brukseiere som utnytter den regulerte vannføringen. Plikten til å betale avgiftene inntreter etter hvert som den regulerte vannføringen tas i bruk.

3

(Konsesjonskraft)

Det skal avstås til kommuner og fylkeskommuner som kraftanlegget ligger i, inntil 10 prosent av den for hvert vannfall innvunne økning av vannkraften beregnet etter reglene i § 14 annet ledd, jf. § 3 fjerde ledd. Avståelse og fordeling avgjøres av NVE med grunnlag i kommunens behov til den alminnelige elektrisitetsforsyning. Avgitt kraft kan kommunen nytte etter eget skjønn.

Det kan bestemmes at det i tillegg skal avstås inntil 5 prosent av kraften til staten beregnet som i første ledd. Staten rår fritt over tildelt kraft.

Plikten til å avstå kraft påhviler de enkelte vannfalls- eller brukseiere. Plikten til å avstå kraft inntreffer etter hvert som den regulerte vannføringen tas i bruk.

NVE bestemmer hvordan kraften skal avstås og beregner effekt og energi.

Kraft tas ut i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger eller fra konsesjonærens ledninger med brukstid ned til 5.000 timer årlig. Konsesjonæren kan ikke sette seg imot at kraften tas ut fra andres ledninger og plikter i så fall å stille kraften til rådighet. Kostnadene ved omforming og overføring av kraften ved uttak andre steder enn kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger betales av den som tar ut kraften.

De enkelte vannfalls- eller brukseiere har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og brukstidens fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av Olje- og energidepartementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel. Oppsagt kraft kan ikke senere forlanges avgitt. Avbrytelse eller innskrenkning av leveringen som ikke skyldes force majeure, må ikke skje uten departementets samtykke.

Kraften leveres etter en maksimalpris beregnet på å dekke produksjonsomkostningene deri innbefattet 6 pst. rente av anleggskapitalen med tillegg av 20 pst. Hvis prisen beregnet på denne måte vil bli uforholdsmessig høy, fordi bare en mindre del av den kraft vassfallet kan gi er tatt i bruk, kan dog kraften i stedet forlanges avgitt etter en maksimalpris som svarer til den gjengse pris ved bortleie av kraft i distriktet. Maksimalprisen fastsettes ved overenskomst mellom vedkommende departement og konsesjonæren eller i mangel av overenskomst ved skjønn. Denne fastsettelse kan så vel av departementet som konsesjonæren forlanges revidert hvert 5. år. Hvis eieren leier ut kraft og kraften til kommune eller stat kan uttas fra kraftledning til noen av leietagerne, kan kommunen eller staten i ethvert tilfelle forlange kraften avgitt til samme pris og på samme vilkår som leierne av lignende kraftmengder under samme forhold. Vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny vurdering etter 20 år.

4

(Kontroll med betaling av avgift mv.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 (Konsesjonsavgifter) og kontroll med vannforbruket, samt avgivelse av kraft, jf. post 3 (Konsesjonskraft), kan med bindende virkning fastsettes av Olje- og energidepartementet.

5

(Byggefrister)

Arbeidet med det konsesjonsgitte tiltaket må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonen ble gitt og fullføres innen ytterligere 5 år. Fristene kan forlenges av NVE. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av ekstraordinære forhold (force majeure) har vært umulig å utnytte.

6

(Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, kulturminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart.

7

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Konsesjonæren plikter å legge fram detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for anleggene. Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

8

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet

- a. å sørge for at forholdene i Bjonelva nedstrøms Vestre Bjonevatn og Somma nedstrøms Samsjøen er slik at de stedeagne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

V

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

VI

Konsesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden.

VII

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren

9

(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredede kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredede kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen og eventuelt Sametinget) med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 andre ledd, jf. §§ 3 og 4.

10

(Forurensning)

Konsesjonæren plikter etter Statsforvalterens nærmere bestemmelse:

- a. å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med anlegget er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.
- b. å bekoste helt eller delvis oppfølgingsundersøkelser i berørte vassdragsavsnitt.

11

(Veier, ferdsel mv.)

Konsesjonæren plikter helt eller delvis å erstatte utgiftene til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veier, broer og kaier, hvor disse utgifter antas å bli særlig øket ved anleggsarbeidet. Veier, broer og kaier som konsesjonæren anlegger, skal kunne benyttes av allmenheten, med mindre NVE vedtar noe annet.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utilgjengelige.

12

(Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan NVE pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan NVE pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Pålegg etter dette vilkåret vil bygge på en plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegg, samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold, er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

13

(Rydding av reguleringssonen)

Neddemmede områder skal ryddes for trær og busker på en tilfredsstillende måte. Generelt gjelder at stubbene skal bli så korte som praktisk mulig, maksimalt 25 cm høye. Ryddingen må utføres på snøbar mark. Avfallet fjernes.

Dersom ikke annet blir pålagt konsesjonæren, skal reguleringssonen holdes fri for trær og busker som er over 0,5 m høye. I rimelig grad kan NVE pålegge ytterligere rydding. Dersom vegetasjon over HRV dør som følge av reguleringen, skal den ryddes etter de samme retningslinjene som ellers er angitt i denne posten.

Rydding av reguleringssonen skal være gjennomført før første neddemming og bør så vidt mulig unngås lagt til yngletiden for viltet i området.

Tilsyn med overholdelsen av bestemmelsene i denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

14

(Manøvreringsreglement)

Det er fastsatt et manøvreringsreglement som setter grenser for vannstand og vannslipping, med bestemmelser om kontroll og hvordan tapping av magasin skal skje.

15

(Hydrologiske observasjoner)

Konsesjonæren skal etter vedtak fra NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentlige interesser, og gjøre materialet tilgjengelig for allmennheten.

16

(Registrering av minstevannføring, vannstand i reguleringsmagasin, krav om skilting og merking)

Det skal etableres en måleanordning for registrering og dokumentasjon av minstevannføring, løsningen skal godkjennes av NVE. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares på en sikker måte i hele anleggets levetid.

Ved alle reguleringsmagasin og steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om manøvreringsbestemmelser og hvordan dette kan kontrolleres. NVE skal godkjenne skiltene utforming og plassering.

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av utbyggingen må markeres på kart på opplysningsskilt og merkes eller sikres.

For alle vassdragsanlegg skal det etableres og opprettholdes hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

17

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av regulerings virkninger for berørte interesser. Undersøkelsesrapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. NVE kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

18

(Militære foranstaltninger)

Ved damanlegget kan det treffes militære foranstaltninger for sprenging i krigstilfelle, uten at eieren har krav på erstatning for de ulemper eller rådighetsbegrensninger dette medfører. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den innskrenkning eller benyttelse av anleggene som er nødvendig og den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

19

(Kontroll og sanksjoner)

Konsesjonæren må tåle den kontroll med overholdelsen av de fastsatte vilkår eller pålegg gitt i medhold av vilkårene som NVE finner nødvendig. Utgifter med kontrollen kan kreves dekket av konsesjonæren.

NVE kan kreve at konsesjonæren skal rette forhold som er i strid med loven eller vedtak fattet i medhold av loven.

NVE kan treffe vedtak om tvangsmulkt for å sikre at en plikt som følger av loven eller vedtak i medhold av loven, blir oppfylt. Tvangsmulkten kan fastsettes som en løpende mulkt eller som et engangsbeløp. Tvangsmulkten tilfaller statskassen.

Departementet kan fatte vedtak om at konsesjonen trekkes tilbake ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2 (Konsesjonsavgifter), 3 (Konsesjonskraft), 5 (Byggefrister), 16 (Manøvreringsreglement) og 19 (Kontroll og sanksjoner).

Ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av spesielle konsesjonsbetingelser for de enkelte deltagere i reguleringen, mister vedkommende vannfalls- eller brukseiers retten til å bruke driftsvannet som er innvunnet ved reguleringen.

NVE kan ilegge overtredelsesgebyr til den som forsettlig eller uaktsomt overtrer eller medvirker til overtredelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av vassdragsreguleringsloven.

Med bøter eller fengsel inntil tre måneder straffes den som forsettlig eller uaktsomt overskrider konsesjonen eller overtrer konsesjonsvilkår eller pålegg fastsatt med hjemmel i vassdragsreguleringsloven.

20

(Tinglysing)

Konsesjonen med tilknyttede vilkår skal tinglyses etter tinglysingsloven.

Departementet kan ved enkeltvedtak bestemme at et utdrag av konsesjonen skal tinglyses som en heftelse på eiendommer hvor konsesjonen kan medføre en forpliktelse.

Vedlegg 3

Manøvreringsreglement
for regulering av Vestre Bjonevatn og Samsjøen i Begnavassdraget i Søndre Land, Gran og Ringerike kommuner

(Fastsatt ved kgl.res. 16.04.2021. Erstatte tidligere reglement gitt ved kgl. res. 04.07.1958)

Magasin	Naturlig vannst. kote	1. Reguleringsgrenser		Oppd. m	Senkn. m	Reg. høyde m
		Øvre kote	Nedre kote			
Vestre Bjonevatn	228,46	228,77	226,27	0,31	2,19	2,50
Samsjøen	208,57	213,07	207,07	1,5	4,5	6,00

NVE anbefaler at høydegrunnlaget blir konvertert til NN2000. Departementet har bedt regulanten om at høydegrunnlaget blir oppdatert.

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

2.

Ved manøvreringen skal det tas for øye at vassdragets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene så vidt mulig ikke økes.

Det skal slippes 100 l/s fra Bjonevatn og 200 l/s fra Samsjøen året rundt. Dersom tilsiget er mindre enn kravet til minstevannføring og vannstandene i det aktuelle magasinet er på laveste tillatte nivå, skal hele tilsiget slippes forbi.

Alle vannføringsendringer skal skje gradvis.

Forørig kan tappingen skje etter kraftverkseiers behov.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det skal føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Konesesjonæren skal etter vedtak fra NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentlige interesser, og gjøre materialet tilgjengelig for allmennheten.

4.

Viser det seg at vilkår om vannslipp og vannstandsendringer medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan det gjøres nødvendige endringer i reglementet. Dette kan skje uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Olje- og energidepartementet.

